

UKINIKAS

laikrasztis, paskirtas reikalams ukiniku,

iszeina syki ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijoje su prisiuntimu kopertose 5 rubl., su perneszimu per rubėžių arba per rankas imant nuo perkupežių 2 rubl.; Prusuose su prisiuntimu 3 mark.; Amerikoje ir kitur 4 mark.

Per pasitraukima pono Vogelio bei pono Szerno reikia rankraszczius bei pinigų i redystes „Varpo“ bei „Ukiniko“ siuncziant szioki antrasza padeti:

Martynas Jankus,
Bitenai per Lumpenus (Lompönen,
Ostpreussen).

Musu reikalai.

Lietuviszka kalba dabar dideliai paniekita. Daugelis lietuvių jos gėdisi — nekartą gali nuo jų iszgirsti, kad ji ėsant muzikiszka, kad kitos kalbos gražesnės ir meilesnės už ją, kad su ja netoli nuvažiuosi . . . Ponai, kurie gyvena Lietuvoje, lietuviszkos kalbos beveik nepripažįsta. Kuo ne visose vyresnybinėse vietose, kaip tai, pas gubernatorių, pas pavieta naczelniką, pas sprauniką, pas posredniką, pas kamisorių arba net ir suduose — lietuviszškai sunku arba ir suvisai negali susisznėkėti. Vyriausybė visokius nusprendimus savo raszo maskoliszka, pradedant

nno įstatymų, užtvirtitų caro, ir baigiant paliepiniais vaito ir paszankimais sudų.

Kodel-gi taip pas mus darosi? Svarbiausia priežastis to — tai yra mus paczių nesusipratimas. Mes patys perdaug žeminamės, per tai ir kiti mus niekina, mes patys pripažįstam, kad lietuviszka kalba niekai, per tai ir ponai ir vyriausybė jos nepripažįsta. Patėmyta yra isz istorijų kitų tautų (giminių), kad, kaip tik žmonės pradėdavo susiprasti, kaip tik patys perstodavo savę ir savo kalbą žeminti, tuojaus ta tauta ir jos kalba pradėdavo kilti į virszų ir platintis į plotį — nuo žmonių pereidavo ant ponų, isz sodžių (kaimų) į miestus, isz bakužėlių persikraustydavo į rumus, į mokslinyczias, į universitetus ir į vyriausibines vietas.

Taip, nēr dar nē 100 metų, kaip Czekų *) kalba buvo lygiai tokiamė pat padėjime, kaip dabar lietuviszka. Czekiszakai kalbėjo tiktai vieni prascziokai ir tai tiktai, iki n'iszmokdavo kitaip kalbėti. Visi ponai ir vyriausybė buvo pasisavinę vokiszka kalbą. Dar 1780 met. žandarai Ausrijos valkioldavosi po Czekiją, kratinėdami Czekus ir degindami atrastas czekiszkas knįgas. Patys Czekai mislyjo, kad jų kalba neužilgo suvisai isznyks. 1790 m. jų rasztinįkas Pelcl raszė, kad jau netoli tie laikai, kada Czekai suvisai prapuls ir persivers į Vokieczius. Bet sztai atsirado tarp Czekų iszmintingi vyrai, kurie pradėjo užstovinėti czekiszka kalbą, ir į trumpą laiką Czekų kalba dideliai pakilo — ją priėmė

*) Czekai gyvena Austrijoje.

vietiniai ponai, miestai, čekiszka kalba buvo įvesta į mokslinecizias, į ukadēmiją, į universitetą Pragos, į teatrą ir į vyriausybines vietas Čekijos. Drange su atgyjimu kalbos pakilo apszvietimas, turtingumas ir galybė Čekų. Dabar Čekai rnpinasi, kad Čekija butu pripažįta už karalystę ir, tur but, neužilgo jie pasieks, ko nori.

Su Bulgarais kitą kart buvo dar blogiaus, negu su Čekais. Dar bus tik kokia 60 metų, kaip patys Bulgarai skaitė savę niekam nevertais. Visi ponai ir kunigai ir miestų gyventojai kalbėjo arba turkiskškai, arba grekiskškai. Bažnyčiose visi reikalai buvo atliekami grekiskškai. Kunigai net tada, kada jų paczių reikalas priversdavo juos susineszti su žmonėmis, kalbėdavo su jais turkiskškai, jai žmonės nemokėdavo grekiskškai. Reikia dar pridėti, kad Bulgarai, o įpacz Bulgarės, buvo tada neiszpasakytai pasileidę. Keliaunikai, kuriems teko tuom kart keliauti po Bulgariją, raszo, kad niekur jie nematę tokių pasileidusių moteriszkių, kaip pas Bulgarus. Tamsumas, burtai, visokios niektinystės, neiszpasakytas vargas ir paleistuvystė — tai ko galima buvo prisiziurėti tada Bulgarijoj, anot tu keliaunikų. Bet ir ezia pradžioje szio szimtmeczio atsirado keli geradėjai, kurie pradėjo mokėti žmones, kad neverta savę niekėti, kad nereikia atsižadėti savo kalbos, bet reikia drąsiai reikalauti, kad butu viskas, kas priguli Bulgarams, sugražyta. Ir sztai, tik į kokia 40 metų nuo atsiradimo tų iszmintingų mokinimų, Bulgarija pasidarė nebepažįstama: visi ponai kalba bulgariskškai,

bažnyciose vieszpatauja bulgariszka kalba, atsirado, bulgariszkos mokslinyczios, užgimė bulgariszki laikraszcziai (gazietos), priviso bulgariszkų knygų. O dabar Bulgarai visiszkai iszsivadavosu pagelba Maskoliaus nuo Turkaus, paskui, kada po iszviijimo Turkų pradėjo Bulgarijoje gaspadoranti Maskoliai, Bulgarai ir juos iszginė, ir dabar laimingai sav gyvena.

Jaigu kas norėtu dar daugiaus tokių paveikslų, tai galėcziau paminėti Rumunus, Serbus, Grekus, Vengrus, kurie kitąkart vajtojo po svetimu jungu, o dabar yra valni ir turi savo karalystes; Airius, Suomius (Finnus), Slovakus, Rusinus (Malorosus), Latvius, Igaunius (Estus), Chorvatus, Austrijos Italus ir dar kitus — su kurių kalbomis kitados taippat buvo, kaip dabar su mūsų, kurie visi beveik jau atgriebė savo tiesas nuo savo prispaudėjų.

Taip kiti padarė, o kodel-gi ir mes negalimė taip pat padaryti. Ar mus mažai yra? Dievui dėkui, dar valdžia mus priskaito netoli 3 milijonų, o kad mes patys galėtumem pasiskaityti, tai gal ir daugiaus atrastumem. Tik tai reikia susiprasti, ne reikia gėdėtis paczių savęs, nereikia lietuviams statytis lenkais, ar kuom kitu, nereikia niekėti savo kalbos. Juo labiaus, kad ji, pagal didžiausius kalbų žinunus, yra neiszpaskytai graži, meili, mikli, neminint jau to, kad ji yra seniausia isz visų Europos kalbų.

Jaigu dabar ponai ir vyriasybė nenori su mumis lietuviszkai kalbėti, jaigu nuėję ant pacztos, ar pas naczelniką, ar sprauniką, ar pas kita

ka tokį, negali dar lietuviszkai susikalbėti, iš to nēr ka labai nusimįti — ateis laikas, kada mes visose tose vietose išzgirsime lietuviszkai, ir dailiai lietuviszkai kalbant, reikia tik iš mūsų paczių pusės susipratimo drąsumo ir apsukrumo: nereikia dūti kitiems sav ant sprandų jodinėti.

Tik dyvai darosi žiurint, kaip mūsų žmonės nesupranta, kad išvaymas lietuviszkos kalbos iš vyriausybių vietų, iš mokslinyczių, iš knygų — yra didžiausia neteisybė. Bet ka čia apie neteisybę kalbėti, — mūsų žmonėms rodosi, kad taipjau ir paties Dievo leista, kad lietuviszka kalba yra sutverta tik del muzikų! Gėda jums, broliai, kad jus nē tiek neiszmanote.

Taigi reikia žinoti, kad dabar visi išzingesni jau suprato, jogiai visos vyriausybės paczių žmonių ir del žmonių sutvertos, o ne žmonės del vyriausybų. Delto vyriausybė turi pildyti valią žmonių ir žmonėms tarnauti. Užtaigi ji turi ir kalbėti ta kalba, kokia kalba ir didžiauma žmonių. To reikalauja teisybė! To ir mes turime reikalaut nuo savo vyriausybės!

Ka-gi mes turime daryt, kaip išznaikįti tokias netesybes? Čia vieta bus paminėti, kaip elgiasi kitur tokiuose atsitikimuose. Vakarinėje dalyje Austrijos yra szalis, vadinama Tyrol. Tenai gyvena žmonės, kurie italiszkai kalba. Austrijos valdžia vokiszka, pertai dažnai į Tyrolį atsiunczią urėdnikus vokieczius, italiszkai nemokanczius. Kaipgi su jais apsieina vietiniai italai? Norint beveik visi apszviestesni italai Tyrolio ir vokiszka gana gerai moka, vienok

su atėjūnais-vokiecziais vokiszkai nekalba, nuduodami, kad vokiszkai nesupranta. Nemitę vokiszki urėdņikai turi pasiskubįti iszsimokyti italiszkai arba gryžti sav atgalios. Gudriai daro tie italai, bet mes to dar nepadarysime su Maskoliais, mes turim kitokiais keliais jieszkoti teisybės.

Pirmueziausiai turime raszyti praszymus pas gubernatorius, pas ministerį, kad mums duotu urėdņikus mokanczius lietuviszkai, kad įvestu lietuviszką mokslą į mokslinyczias, kad pavelytu spaudįti lietuviszkas knįgas lietuviszkomis litaromis. Jaigu tokių praszymų bus daug su daugeliu paraszų, tada valdžia turės iszklausyti mūsų norų, nes jie toliaus nenorės arzįti žmones, pamacziusi, kaip jie spiriasi priesz jos neteisybes. O kaip mes snaudžiam, nieko nesakom, tai maskoliszkai valdžiai to ir reik. Gerumu, be mūsų paczių rupesczio, nelaukime, kad ji pamestu tą neteisybę. O iki vyriausybė iszklausys mus praszymų ir iki atsiras tokie praszymai, turime mes savę kitokiu budu gelbėti.

Maskolius neduoda mums spaudįti lietuviszkų laikraszezių (gazietų) ir knįgų, mes turime jas parsigabent isz Prusų. Norint maldų knįgų Lietuviams niekados nepritrukdavo, nors ir už nežmoniszkus pinigų jų visados galėjei gauti, užtai-gi kitokių skaitymų jau labai sunku buvo pasirupįti. Kad lengviaus bntu tai atlikti, reikia iszmingesniems telktis į kuopas arba į draugystes. Vienam kitą-syk ir per daug bus iszleisti ant lietuviszkos gazietos kokių 2 rublių, bet keliems susidėjus, bus menkas daigtas. Jaigu atsi-

ras tokia kuopelē, kuri nori parsikviesti lietuvizšką gazieta arba lietuviszkų knygų, tai jai reikia pasirupiti tokį žmogų, kuris žino, kaip gauti iš Prusų knygas. Tokių yra gana daug. Vieni nesza visokius daigtus iš Prusų, — parnesztu ir knygų; kiti veda per rubežių bėgancius iš Lietuvos į Ameriką, — tie ir gali parneszti knygų. Tiems lietuviams, kurie gyvena parubežyje, vertėtu ir pasirupiti padaryti sudėjimą lietuviszkų knygų szioje pusėje rubežiaus, — juk jiems labai lengva butu jas pergabenti į sziausę. Iš tų sudėjimų butu galima perkelti knygas į kitą vietą, giliaus Lietuvoje esancias.

Kas turi daugiau lietuviszkų knygų, tegul ir kitiems duoda skaityti, tegul nelaiko paslėpęs pas savę.

O abelnai reikalinga kuo labiausiai platinti tarp lietuvių susipratimą, kad jie yra Lietuviai, o ne Lenkai, ne Vokiečiai, ne Maskoliai; reikia įkvėpti meilę kalbos, meilę tėvynės — Lietuvos! Bet visur reikia atsargiai elgtis, kad nepakliuti į Maskolių nagus.

Kada išsiplatįs po Lietuvą lietuviszka dvasia, kada Maskoliai pamatys, kad mes ir prispausti mokame savę gelbėti, tada jie pabugs ir pradės szvelniaus su mumis sznekėti ir iszpildys mūsų teisingus praszymus.

Taigi, vyruciai, visi skubįkimės prie darbo, kas ką gali. Vieni knygas raszysim, kiti jas persineszim, kiti skaitysim ir kitiems dalysim; vieni mokįsimės, kiti mokįsim ir Dievas mums padės.

Dar yra vienas dalykas, apie kurį noriu kelis žodžius pasakyti. Lietuva ikszioliaik beveik suvis neturėjo mokytų iszmintingų vyrų, kurie butu galėję užtarti jos kalbą ir jos reikalus. Tik dabar tokių vyrų pradėjo jau daugiaus atsirasti. Bet kiek tur jie vargo, iki prisiiria iki galui! O toki mokėti užtarėjai mums labai naudingi ir jų reikia kuodangiausiai.

Tiesa, Lietuviai visados su noru leisdavo vaikus į gimnazijas, bet daugiausiai paskui priverstinai varydavo juos, pabaigusius kokias keturias — szeszas kliasas, į seminariją ir draudė nuo universitetų. Reikia džiaugtis, o ne pykti, jaigu kam Dievas davė tiek proto ir dvasiszku pajiegu, kad jis gali iszeiti augsztus mokslus ir paskui užtaryti savo žemesnius brolius.

Pasakycziau dar, ant galo, kad reikia mums mokėti ne tik sunus, bet ir dukteris, ale bijausi supykdyti Lietuvius, kurie, tur but, gerai numanydami, kad isz mergos kunigo nebus, niekados nebando savo dukterų nė raszto pramokėti. Tvirtai tikiu, kad ateis laikas, kada mes turėsime ne tik mokytų lietuvių, bet ir mokytų lietuvaiczių!

Gr.

Kas kaltas?

Pagal lenkiszka paraszė Gulb Keturakis.

Ruimingoj' griczioj' Tamosziaus Duobos daugelis susirinko sveczių. Kėlė kriksztynas. Gaspadorius meiliai vaiszino visus: jis pats ragino ir vertė gerti, o jau pusgirtė bobutė-gimdyvė vieniems užkandas bruko į rankas, o kitus už rankovių tempė prie stalo, ant kurio gulėjo storgalys skilandžio, bliudas laszinių, surio ir

sviesto. Ligonis, pasidabinus pabriuviais, gulėdama lovoje, žindė ką tik apkrisztą kūdikį.

Pas lovą stovėjo penktų metų vaikišztis, Andriukas ir, iszvertęs akutes, stebėjosi visai tai goviedai; niekad dar jis nebuvo matęs savo pirkczioj' tiek daug svetimų žmonių. Labjausiai jis tēmijos į pipkorius ir papirosnikus, o nuo vieno, ką atstu nuo kitų sėdėjo ant suolo, jis nē akių negalėjo atkreipti. Tas sveczias, kaip beveik ir visi, taipjaugi rukė, bet ką-gi tai: rukymas rukymui nelygus; bet kas ana papsi, lyg kramtydamas sausą duoną, dumas dumo nesumato. Ale szis tai bent-gi: putrauks isz savo statukės, dumai kamuoliais verczias isz burnos, vienas kamuolys, antras, trezczias... iszkyła, rita vienas kitą, susidaro į žiedus, iszsidriekia į posmus ir nyksta kas-žin kur palubėje. Tai vel susimislyjęs paleis pro galą nosies, lyg per sziauduką; dumai szuoliais eina: tolyn, platyn, skystyn ir isimaiszo debesyje, per kurį szauksztdėtis jau vos buvo matyt. Andriukas negalėjo atsižiurėti. Jį trauktė traukė užlysti tam dėdei už peczių, kad geriaus pamatyti.

Tamoszius tuom tarpu isz pasuolės iszrito bertainį alaus, prileido didelį užboną ir užgērė paeilium. Gērė, girdami alų; tiktai nekuriuos moters raukėsi ir spjaudė, pykdamos ant kartaus „bavarsko“. Visi gērė; ligonį verstę privertė iszgerti.

Linksmumas ir sznektos ējo vis smagyn.

— Nēr ką, Tamosz, — sakė kumas — gražiai mus vaiszini, o bet apie vieną užmirszai.

— Ne gal buti! — atsikirto gaspadorius.

— Cha-cha-cha! — storai nusijuokė kumas, — ar nematote savo Andriuko; vaikišztis net seilę ryja, o iki sziol nieko nedavēt.

— Eik szian, Andriuk, iszgersi alaus, — szaukė bobutė.

— Ką czia su savo alum — užgynė kumas — mudu velyk arielkos gersim.

— Arielka tai pamatas — sakė tėvas, pripildamas sklidiną stiklėlį. — Te, visą iszgerk.

Vaikiksztis pagriebē stiklelį, užsivertē, net aszaros akise pasirodē, bet visą iszgērē.

— Gerai Andriuk, taip! — gyrē visi.

— Bijokite jus Dievo, ką jus darote! — ėmē bartis ligonis. Norėjo vaiką pas savę pasitraukti, ale galva buvo labai apsunkus, negalėjo pakelti, ar tai nuoligos, o gal nuo to užimo, nuo dumų, nuo tvanko.

Andriukas bandē rangytis pas motiną ant lovos, bet galva apsisuko, nuslydo ant žemės ir užmigo.

Jau ir saulē nusileido; pirkezioj' pradėjo temti.

— Bekampiene! — szuktelėjo Tamoszius, — daryk žiburį, matai jau temsta.

— Tuoį', mielasai, tuoį' — atsiliepē bobutē — tuoį' kuriu ugnelę, ak ir vakarienę jau laikas gamyti...

— Ogi apie saldžiąją tai nē neužsimenate, — klausē kumas, kraipydamas akis — netykokite mus apgauti.

— Gerai kumas sako: Cha-cha-cha! ėmē visi juoktis, net per ligonį szirpuliai perėjo ir Andriukas pasikrutino po lova.

Netrukus boba sukrovē ant prižedos szakalius, drebancziomis rankomis užbraukē szipuliuką ir bema-tant pleszkėjo szviesi ugnis; kibirkisztys mirgėdamos lėkē į juodą skylę kamino.

Spragėjimas deganczių szakalių suvisai iszbudino Andriuką: iszsižiojo, pasiraivē, iszsitiesē ant pilvo ir, pasirėmęs ant alkunių, įsižiūrėjo į szviesią ugnelę. Dailiai degē sausi szakaliai: mėlynai geltona liepsna raitēsi, pasiszokinėdama ir uždengdama užkaistą puodą. Apaczioj' po puodu žėravo nukritusios žarijos. Tas tik jam nepamėgo, kad nuolatos, po grįczią vaikszeziodami, užstodavo nuo jo szviesą.

— Matai, — mislijo jisai, rydamas seilę — visi tik dumia ir dumia papirosus, o man tai neduoda; arielkos galėjo duoti, o papiroso tai gaila... Palaukite, gausiu asz papirosą.

Po visą aslą trempēsi daugelis nudegulių papirosų, o vienas, vos iki pusei nudegįtas, gulėjo netoli

Andriuko. Vaikiksztyš paszoko, paēmē jī, žemes nukrap-sztē, paputē įsikandēs . . . Dabartēs reikējo tik jī už-degti; reikējo šzipuliukų. Apsidairē . . . Niekai — mi-slyjo įisai — nepasieksių; šzipuliukus visada uždeda ant kamino . . .

Emē rinkti iszmētītus po aslą šzipuliukus, bet tie visi buvo be galvuczių . . . Tik sztai gale lovos, pas peczką, pamatē visą kuburkaitę. Tur but, bededant bobai, jī tenai nupuolē. Andriukas dairydamosi prislinko, užsikiszo ją už ancio ir . . . isztykino per duris. Nieks to nepatēmyjo . . .

Lauke visai buvo sutemę. Po karsztai dienai putē vėsus vėjalis, sznabždėdamas lapuose vysznių, ku-rios augo darželyje. Andriukas nuėjo pro pirkezią pas kamaros sieną; tenai mėgdavo bovytis: žarstydamo žemeles, tverdavo darželius, rankiodavo akmenėlius... Dabar vienok ne darželiai jam rupėjo; dabar rukys papirosą taip, kaip ten viduj' svecziai.

Atsitupē kamputyje, iszšikrapsztē šzipuliukus ir vieną pabraukē. Nudžiugo . . . Šzipuliukas isz sykio užsidegē. Laikē jī, pakol nenudegē pirsztų. Tą nu-metęs, užsibraukē kitą ir treczią . . . Ant galo vieną prikiszo prie papiroso ir patraukē. Kartus dumai už-ēmē jam kvapą, nudrožē per nosį . . . Užsikosėjęs ir apšiaszarojęs, metē szalyn papirosą ir degantį šzipu-liuką.

Su sykiu prasijuokē. Pundelyje sziaudų, ką gu-lėjo patvoryj', szvystelėjo kibirksztyš, pasirodē liepsna ir netrukus ugnis, vėjo pueziamą, apēmē sziaudus ir tvorą. Andriukas ēmē rinkti aplink gulinczias szaku-tes, skiedreles ir metē ant ugnies. Ugnis vis didyn augo, kibirksztyš lėkē į virszų taip, kaip ten kamine, kur boba virē vakarienę. Andriukas džiaugėsi . . . Sztai pustelėjo didesnis vėjelis; žagarinė tvora perdegus nu-griuvo, kibirksztyš pasikėlē į pastogę ir bematant vi-sas grįczios stogas jau liepsnojo.

Tuom tarpu viduj' po deganczių stogu buvo kuo linksmiausiai: juokėsi ir sznekėjo, girsnodami saldžiają.

Tik sztai kas-žin kas suriko: „O Jezau, degam, gelbėkite!“ Gelbėjosi kaip galėdami. Pasigėrę puolėsi prie durų, stumdami ir spausdami vienas kitą. Duoba pirmutinis išsiritė per priemenios slenkstį. Prieszais jį stovėjo Andriukas; nusigandęs ir pabaęs žiūrėjo į degantį stogą; rankoje dar laikė kuburkaitę su szipuliukais. Tėvas suprato, kas czia stojosi.

— Tu uždegei! — suriko tėvas nežmogiszku balsu

Ir sugniaužęs kumsczias szoko prie vaiko. Bet szis spėjo pasitraukti į szalį, leidosi bėgti ir isznyko už kluono.

Nebuvo kam gelbėti deganczio namo; girti stumdėsi be davado; kiti per vėlai subėgo...

Ant rytojans degėsiuose grįczios rado sudegusius lavonus Duobienės ir mažo kudykio, apie kuriuos iszgastyje buvo užmirsę.

Tada-pat Andriukas pabudo isz miego. Apsidairė aplinkui... Gulėjo už daržo grabėje. Jis negalėjo atsiminti, delko neguli pas motiną lovoj', ale laukuose. Aplinkui tyka, vėsu; žolė szlapia, rasuota... Andriuką paėmė drebulyš ir verkdamas ėmė szaukti motiną.

Jam beverkiant, atėjo dvi moteryš.

— Ko žliumbi? — paklausė viena — jau tavo mamos nėra, sudegė.

— Tai tu uždegei grįczią? — paklausė kita.

— Asz?! — nusidyvijo Andriukas. — Ne!

Jisai grįczios neuždegė: jisai tik rukė papirosą, paskui užsidegė sziaudai, buvo tokia graži ugnelė...

— Mama! mama! — vel ėmė szaukti.

— Tylėk, neateis: sudeginai mamą, o dabar szauki.

Ale kas-gi galėjo darodyti vaikui jo kaltenybę. Andriukas niekaip negalėjo suprasti, už ką jį taip kaltina: jam buvo szalta, jis jautė savę alkanu ir delto szaukė motinėle, kad jį priglaustu ir papenētu...

Motinėlė niekad jau jo nepriglandė. Jos kapas apžėlė veja, o Andriukas skurdo — sirata, su prievardėmis: „padegėjo“ ir „nužudytojo motinos“, kurias jam tikras tėvas pramanė.

Ilgai jis neszė tą sunkią koravinę, — o ar tikrai už savo kaltenybę.

Ar gal žemė nustot savo naszumo?

(Tąsa.)

Idant mėsžlas suvis pagražytu žemei, ką isz jos augalai iszczinlbė, reikia szerti geriaus gyvulius; reikia jiems duoti ir grudo, nes jame yra daugiausiai medegų, reikalingų žemei del jos naszumo, kurias ji turėjo, bet augalai atėmė.

Teisingai delto kalba ukinikai: keno geri gyvuliai, geras ir laukas, arba aiskians kalbant, jaigu gyvuliai gerai bus szeriami, tai ir dirvos bus geresnės ir naszesnės. Matome isz to, kad daugumas žmonių, kalbėdami ką tik paminėtus žodžius, supranta teisybę, nors negal sav gerai iszaiszkīt reikalingumo žemei mėsžlo. Bet dabar, ne viens, dasižinojęs, kaip žemė nustoja savo naszumo ir kaip jai reikia gražīt medegas, reikalingas busiantiems augalams, iszmirtingai darys, kas priguli . . . Nedidelis daigtas isz žemės iszimt, kas duodasi, bet reikia su ja taip apsieit, idant ir ateinanciam laikė vaikams mūsų iszduotu vaisius.

Jau, man rodos, suprato skaitytojai, jog žemės, idant ant jos visados gerai javai derėtu, negalima liežti, bet, kaip nuolatai augalai cziulbia isz žemės del savės maistą, taip žmogus nuolatai tur jai tą maistą gražiti pavidale visokių mėsžlų. Jaigu ukinikas to nedaro, tai galime tikėtis, jog žemė jo kaskart atnesz mažiau vaisiaus, o ant galo pagalios nustos visai iszdavus; kaip atsitiko

apigardose upės Reino. Gyventojai tos szalies, neturėdami kuo krėsti tvartus, ir kur ganyti gyvulius, braukdavo nuo medžių lapus ant paszaro ir pakratų. Ir kas isz to pasidarė? Juk gerai žinoma, kad lapai trėszia žemę, nes jie nukritę nuo medžių, pudami, gražina žemei tas medegas, kurias medžiai del maisto isz jos cziulbia. Lapai-gi apigardose Reino, negaudami nubirti, netrėszė žemės, ir ji neatbutinai turėjo kaskart niekin eiti: girios ten pradėjo sust ir skursti, medžiai pradėjo augti maži, kreivi, isztandiję, apsusę ir t. t.

Atiduokime žemei, ką isz jos paėmėme, tai ji nebus mums pamotė (mocziaka). O kas priprato viską, ką tik nuo lauko pagriebė, parduoti, kaip sziaudus, szieną, grūdus, tas pamaži, nematomai savo žemę iszparduoda, nes kaskart ją liežia ir atima jos naszumą.

Bet isz to neiszpuola, kaip jau augszcziaus paminėjome, kad ukinėkas visai nieko negalėtu parduot. Kiekvienas gerai žino, jog ukinėkas ir jo szejmyna isz lauko minta, o del iszsimaitinimo reikia ne tik grūdų, bet ir kitų visokių daigtų, kuriuos ukinėkas nuo kitų tur pirkti, o perka už pinigų gautus už javus. Žemei nekenkia pardavimas javų, bet ji tik tasyk eina blogyn, kada ukinėkas, imdamas nuo jos daleles, reikalingas augalams, vietan jų — nieko žemei negražina. Isz to viso, ką pasakėme, kyla klausymas, ką reikia žemei gražīt, idant ją, per užaugimą ir suvalymą vaisių, pataisyti ir duoti jai galybę naujus vaisius iszduoti.

Jau nuo neatmenamų laikų žmonės-iszdirbėjai žemės gerai suprato, jog, kaip motina, pagimdžius kūdikį, reikalauja geresnio ir skalesnio valgio, del sugrįžimo į pirmturėtą vieką, taip ir žemę motiną, maitįtoją žmonių, reikia neatbutinai po kiekvienam suvalymui javų padrutit, idant ji vel galētu iszduoti gerus vaisius. Tai mums parodo, delko žmonės isz senovės visose beveik szalyse užmėždavo laukus. Bet taip jie darė, tik numanydami, jog mėsžlas gerai dirvai tinka, o ne isz persitikrinimo reikalingumo užmėžimo. Nuo kelių deszimezių metų mokiti ukinįkai, perkraatinėdami visokius klausymus, pradėjo temitis, ar ne reikia maisto nuliežtai žemei.

Pradėjo tyrinēt, daliti žemės gabalus, isz ko jie susideda ir pertai iszrado, kad žemė, nors mums rodos vienoda, bet susideda isz visokių dalelių, jog, kaip žmogus del užlaikymo gyvasties ir augimo kuno, reikalauja visokių valgių ir gėrymų, taip ir augalai del savo augimo ir iszdavimo vaisiaus reikalauja visokio maisto ir gėrymo, kurie prisilaiko žemėje.

Toliaus, tie mokiti ukinįkai persitikrino, kad augalas nunokęs, arba diktai sutraukęs į savę tų dalelių žemės, mažai jų paliko dirvoje, delto, idant vel žemė galētu maititi naujus augalus, reikia jai pacziai to maisto suteikti. O kokio maisto reikia suteikti? Žinoma, tokio, koks žemei atnesza daleles, kurios galētu maititi naujus augalus. Prigulėjo tiems ukinįkams tokio maisto pajieszkoti, ir atrado, o atrado mėsžle gyvulių, žmonių kauluose, stipienose. Kelia ant to atra-

dimo parodė mislis, jog, kas tik ant žemės gyvuoja, maitinasi žemės vaisiais: „Isz dulkių, tai yra isz žemės paeini, į dulkes, tai yra į žemę pavirsi,“ taip kalba Rasztas Szventas. Delto, ką mes isz žemes paėmėme, ir tokiu budu ją pabloginom, tai jai atiduodami, pagerisim isz tikro vel medegomis, duodancziomis maistą augalams. Taip tikrai yra, pertikrina mus labai skaitlingi datyrimai. Privesim nors kelis.

Chinuose kiekvienas ukinikas labai mažai teturi žemės, nes labai ten daug yra žmonių. Norėdama juos visus ganėtinau iszmaityti, žemėmotina, tur gausingus vaisius iszduoti. Gyventojai Chinų, persitikrinę, jog žemę reikia tręszti, idant ji galētu gerai žmonės maityti, jieszkojo del jos gero mėszo. Ir ant galo pagalios atrado geriausią, tai yra mėszlą žmogaus.

Delto padirbdino sav tokius katilus, arba skrynias, į kurias krauja mėsžlus, o pripildę, atiduoda darbinikams, kurie ant tam paskirtų ir nuoszalių vietų džiovina tą mėszlą, iki visai sudžiusta. Tasyk dirba isz jo plytas, krauja jas į kitas skrynias ir važioja po visą karalystę, kur jas visi ukinikai perka. Žinoma, kad tie darbinikai moka žmonėms už mėszlą, o ukinikai vel moka už tas iszdžiovitas plytas darbinikams. Ukinikai tas plytas atskydina vandenyje, ir laisto tuom vandeniu dirvas; taip-gi tam vandenyje mirkina grūdus kviečių ir ryžių, kol pradeda dygt, tasyk sėja, kaip mes kopustų sėklas. Kada diegai grūdų gerai paauga, persodina juos, kaip pas mus rasodą, ant paskirtos dirvos vieną nuo

kito per tris ar keturis colius. Tokiu budu pasoditos diegos turi iki gana sav maisto, ir kiekvienas grudas iszduoda iki 120 grudų. Delto žemē Chinuose negal nustot savo naszumo, kaip tai atsitiko Babilionijoje, Assyrijoje, Portugalijoje ir kitose szalyse, kurių ukinįkai nesirupino gražiti žemei, ką isz jos paēmē.

Apārt mēszlų žmogaus, gyventojai Chinų tręszia žemę liekanoms gyvulių, augalų, bet tą tręszimą jie tik už szelpiantį ir papildantį tręszimą žmogaus mēszlų telaiko. Delto miestuose ir miesteliuose tos szalies skutikai ir kirpikai parduoda plaukus; namuose ir iszdirbtuvėse gyventojai renka visas atliekanas: ragus, plaukus, nagas gyvulių, kaulus, atkarpas, suodžius ir pelenus. Tas liekanas ukinįkai kapoja, o paskui aparia; o sziaudus ir žoles, kuriuose mažai yra maisto del augalų, maiszo su žeme ir daro isz to kupetas. Sudžiuvus gerai toms kupetoms, degina jas, o tas dirvas, ant kurių ketina sėti, barsto tais pelenais.

Panaszių paveiždų skubrumo ir apsukrumo ukinįkų visokiose szalise daugybę galētumēm ezion privesti, bet užteks ant szito sykio paminėti tik apie Angliją. Anglijonai akrotuose pārgabena neiszpasakytą daugybę liekanų (mēszlo) įpatingai isz Sziaurinės Amerikos, ir tuom mēszlu tręszdami savo laukus, sulaukia labai didelio naszumo. Nes, kada pirma žemē blogai užmēžta Anglijoje iszduodavo tik 99ta grūdą, tai sziaudien, kada ją gerai užtręszia, tai gauna po 387 grudus. Sztai neužginamas paveizdas, ką gal padaryti iszmin-

tingumas žmogaus, kantrus tyrinėjimas ir gana-
padarimas reikalams žemės.

Ne tik žmonės, bet ir žemė sžaukia ant
žmogaus: „kokiū saiku mieruosi, tokiu bus ir
tav atmieruota,“ mat, ne tik dėl žmonių reikia
buti teisingu, bet ir dėl žemės, mus numylėtos
motinos; ką paimsim nuo jos, atiduokim. Jaigu
tą teisybę užlaikysim, tai iš tikro mes ir mūsų
vaikai ir vaikų vaikai visados kupina sanja sems
vaisius iš žemės.

Kazys Sk.

Lietuvos istorija.

Paraszė Lietuvos vaikas.

Rusiai ir Parusiai.

(Tąsa.)

Idant duoti supratimą apie istoriją karių,
kurias Varagai, vėliaus vadinti Rus-Varagais,
vedė su Skandynais, privesime iš jos kelis faktus.

Pradžioje pirmo amžiaus po Kristui, Danijos
karalius, Froton I, pasodinęs ant laivų kariumenę,
nuvyko su ja dėl užėmimo Rusių žemės. Rusių
vadas, Trannon, tapė užmusztas kovoje su Skan-
dynais, o jo sostapilis, Rotalia, pateko į rankas
Froton'o. Potam Froton pamuszė kitą Rusių
karaliuką, kuris vadinosi „Vieszpacziu“; stengėsi
ant galo Froton įveikti da ir trečią karaliuką,
vadinamą „Gauduvaniu“, bet tai jam nepasisekė
ir pertai jis padarė su paskutiniu sądarą ir vedė
už pacią jo dukterį. — Norvegijos valdytojas,
Halfdan, taipos-gi I amžyje po Kristui kariavo su
Rusiais; vieną karaliuką, Zygtryg'ą, jis užmuszė,

o su duktere kito, vadinanciojosi Eimund'u, apsipacziavo. — Tam pacziam amżyje Szvedijos karalius, Gottbrod, laimingai kariavo Rusių žemėje. — Trecziame amżyje po Kr. Danijos karalius, Froton III, kariavo su slavėnais apygardoje Finų priemario, o isz tenai nuvyko į pietus į Chuni-gardiją, kurios sostapiliu buvo pilis Chue, szian-dieniszkas Kijevas. Tenai jis vedė už paczia karaliaus dukterį, kurią neužilgio pametė, už ką jam vuoszvis sataikoje su Rusiais iszdavė karę. Froton III iszėjo pergalėtoju isz szitos karės, o paskui, geisdamas sunkiai pakoroti Rusius, nuvyko su daugybe laivų į priemari Rusną, kur baisiai sumuszė Rusius, o jų žemę padalino tarp tų karaliukų Rusių, kurie laikė jo pusę. Froton III isz dalino ne tik tai Rusių žemę, bet ir kitas lietuviszkas žemes, nes istorija užmena apie Kono-gardiją, po kuria galima dasimislyti szian-dieniszką Kauną, Holmgardiją, po kuria suprantame szian-dieniszką Kirchholm už Dauguvos Latvių žemėje, Gestiją, t. y. Parusių žemę. Vyriausią valdžią ant visų szitų žemių Froton III užlaikė savo rankose. Tokia-pat istorija karių Rusių su Skandynų karaliais, rycieriais ir žmogžudžiais tęsėsi ir per tolesnius amžius; Rusių vadai vis nesziojo skandyniszkus vardus ir tik tai kur-ne-kur atrandame lietuviszkus, kaip: Vieszpatis, Gauduwanis. Prietam szita istorija tankiai minavoja apie vylius, kurių dasileido Rusių karaliukai. Matyt, kad jie buvo Skandynai ne visai da sulietuvėjusiejie, o troksztantiejie turtų ir didesnės valdžios, ir pertai tankiai naują savo tėvynę iszdavinėjo prieszams.

Su pagelba szitų kelių faktų davę skaitytojams supratimą apie istoriją Rusių žemės, ant szitos vietos ją pertraukiame, o pradedame istoriją Parusių, prižadėdami atsakanežiam laike priminti szį-tą ir isz istorijos Rusių.

Parusių žemė gilioj senovėj suvis kitaip iszrodė, nė dabar: ji buvo visa perrėžta daugybė upių ir pripildyta ežerais ir neprieinamomis pelkėmis; žemė, liuosa nuo vandenų, buvo perdėm apaugusi giriomis, kuriose buvo pilna visokių žvėrių; krantai Parusių žemės buvo kur-kas labiaus isidavę į jures (marias) ir suvis kitaip jie iszrodė, neg szilandien. Baltosios Jurės, dirbdamos per amžius, papildė baisius isznaikinimus: daugybė salų, buvusių netolį nuo kranto, suvis isznyko; daugelyje vietų krantai, kurie buvo digeziai isidavę į jures, tapė pagrauzti vandens ir iszardyti. Kur seniaus darbsztus artojas arė dirvą, kur dievobaimingas Lietuvis už gerą užderėjimą javų nesigailėdamas neszė dievams gausią auką, tenai dabar gyvena visokios baisingos jurių žuvys, o vilnys juokiasi isz negalės žmogaus. Netiktai krantai, bet ir vidus žemės labai persimainė: daug upių iszdžiuvo, kitos permainė vietą bėgimo; daug pelkių ir balų iszdžiuvo ir daugelyje ežerų susimažino vanduo; tankios girios, garbinamos dievobaimingų Lietuvių, liko iszkirstos Vokiecio rankomis.

Seniausias žinias apie Parusių žemę turime nuo Pyteasz'o, keliauniko isz Marsilijos, kuris 340 metuose pries Kristų aplankė pietinius krantus Baltųjų jurių ir paliko nekurias žinias apie

jų gyventojus. Szitas keliaunikas kalba, kad szalia Gitonų arba Gotų gyveno Estai. Estais praminė Gotai gyventojus pamario Baltųjų jurių pradedant nuo Vislos iki Nėvai. Vokiszkas vardas Estland ir lotiniszkas Estia, Aestia arba Hestia paėjo nuo vokiszko žodžio Est — rytas. Pertai vardas „Estai“ ženklino tautą, gyvenančią į rytus nuo Gotų. „Estija“ buvo vadinamos visos lietuviszkos žemės iki pabaigai 8 amžiaus po Kristui: potam vardas szitas buvo duodamas tiktai gyventojams sziandieniszkos Estonijos, užgyventos Czudų, prigulinczių prie Finų padermės. Apart abelno vardo „Estija“, lietuviszkos žemės, kaip jau pirmiaus sakėme, nesiziojo taipos-gi vardą „Gotija“, del tos priežasties, kad jų laikas-nuo-laiko ponavojo Gotai — Skandynų padermė. Kas atsieinagyventojų Parusių žemės, tai jie iszpradžių buvo vadinami Gotų Rusiais ir tiktai vėliaus, kada Rusių padermės uždėjo savo vieszapatystę ir tuomi atsiskyrė nuo tikrų Rusių, gal buti, kad artymiausią savo kaimynų ir giminių Rusių buvo pramiči Parusiais. Czionai turime pridurti, kad Parusiai lenkiszkuose metrasziuse, raszytuose lotyniszkai, buvo žinomi po vardu „Getai“.

Apie seniausią Gyvenimą Parusių neturime jokių tikrų žinių, o tos, kokias turime, yra melagingos, nes jos yra pasilikę apie kitą tautystę, tarp Parusių apsigyvenusią, t. y. apie Skandynus. Negalima abejoti, kad turėjo buti liudyjimai apie Parusių gyvenimą padavimuose ir paminkluose, o gal but ir rasztuose, nes kunigai

turėjo vartoti del raszto žinomus sav ženklus; bet viską kryžėiviai, neva apasztalai krikščioniszkos meilės, laiķe kovų už nepriegulmę, ugnia ir kardu isznaikino. Vardus kaimų, miestų ir vietų permainė ant vokiszkų, idant ir szeszėlio lietuviszkos tautos neliktu.

Perstatymą apie seniausią gyvenimą Parusių galime sav iszdirbti pagal vėlesnį jų gyvenimą, istorijoje užraszta. Pas juos, kaip ir pas Rusius, valdžia buvo dieviszškai-tėviszka. Kas tai yra szita dieviszškai-tėviszka vaidžia, tuojaus iszaiszkįsime.

Parusiai dalinosi ant padermių, padermė ant kartų, karta ant genczių, o gentė ant giminių. Vyriausiu ant giminės, žinoma, buvo tėvas; visa gentė valdė vyriausias isz tėvų giminių; visa karta klausė vieno senuko, iszrinkto isz tarpo virszinįkų giminių; ant galo ant virszinįko visos padermės buvo iszrenkamas iszmintingiausias isz perdėtinių kartų. Visi virszinįkai, pradedant nuo perdėtinio gentės, buvo iszrenkami ir galėjo vel nustoti savo valdžios, jai negalėjo ją prigulincziai pildyti. Kiekvienas isz jų savo ratelyje pildė taiposgi užduotes kunigo. Augszciausią valdžią, nės paeinaczią nuo dievų, laikė savo rankose vyriausias kunigas, kuris taiposgi buvo vyriausiu kriviu t. y. sudžia.

Žemiszka savastis pas Parusius prigulėjo isz-vien visam rateliui giminių; darbas buvo padalītas tarp sąnarių, pagal tai, kas ką geriausiai mokėjo. Vėlesniame laiķe, užponavojus ant jų žemės Skandynams, iszsidirbo asabiszka savastis ir su sykiu baudžiava.

Budas gyvenimo Parusių buvo labai įvairus, nes pritaikytas prie gamtos užgyvėtos vietos. Kur žemė buvo derlinga, tenai jie užsiėmė žemdarbyste; nederlingose vietose užsiėmė auginimu gyvulių, medžiokle, bitinikyste ir žuvinikyste. Szitas paskutinis užsiėmimas buvo mylimiausiu darbu Parusių ir abelnai visų Lietuvių.

Del maisto jie naudojo: javus, mėsą, daržoves, pieną ir žuvis; numylėtas jų gėrymais buvo: midus ir alus. Nekurie metraszėjai paduoda žinią, kad mylimiausiu gėrymų Parusių buvo kumelės pienas, kuriuomi tankiai jie pasigerdavo. Žinia szita gali buti teisinga, tiktai reikia žinoti, kad szitą gėrymą vartojo augsztesnis luomas, t. y. Skandynai, kaip tai buvo priimta pas visas tolydžio persikeliancias isz vienos vietos į kitą tautas, o niekados pas užsiimanacias žemdarbyste ir mintanacias isz darbo savo rankų.

Parusiai gyveno kruvomis, vienoj vietoj po kelias deszimtis ir daugiau giminių, sudedančių vieną gentę. Valdė tokią gentę seniausias ir iszmingiausias isz tėvų atskirų giminių, kuris buvo laikomas už pirmutinę asabą gentėje ir turbut vadinosi „Vieszpacziu“, t. y. globėju visų, globėju kaimo. Kiekviena tokia draugystė buvo neprigulinti nuo kitų, ir tiktai, laike kokio paojaus, artymiausios vienyjosi ir rinko vadą, kurio visos turėjo klausyti. Visi virszinikai genčių ir kartų pripažinojo ant savęs valdžią augszcziausio kunigo, bet tiktai doriszkai; nėjokios kitokios valdžios ant savęs jie nežinojo ir neKentė.

Ant pirmo pažvilgio tokis draugijiszkas su-

rėdymas (organizacija) labai dailiai išrodo, vienok ant praktikos pasirodė suvis neatsakančių del vieszpatystės, nes negalėjo užlaikyti joje parėdko ir neturėjo tiek pajiegos, idant atspirti prieszus. Tarp atskirų draugysčių tankiai ponavojo nesutartis, kuri nedaleisdavo joms visoms reikale greitai susivienyti ir tokiu budu lengvino prieszams užėmimą jų žemės. Pertai labai anksti Skandynai iš Szvecijos, Norvegijos ir Danijos, o taipos-gi ir paeinantieji iš tos paczios padermės Gotai, kaimynai Parusių, nes tiktai Visla nuo szių paskutinių atskirti, padarė užėmimus Parusių žemėje ir tenai ant visados apsigyveno. Idant užsilaikyti užimtose žemėse, Skandynai statė pilis, o jai rado tokias ant vietos, tai jas del savės atėmė nuo vietinių gyventojų; prietam jie užėmė didelius plotus žemės, ant kurios pasodino liuosus žmones ir baudžiaunikus.

[Toliaus bus.]

Pas Kirgyzus, gyvenanczius apie ažerą Nor-Zaisangą.

(Išz maskoliszko išzguldė Gr.)

Buvo gražus birželio rytas. Važiavova mudu du: asz ir vienas urėdinikas, keliaunantis pas Nor-Zaisangą del kokių ten reikalų savo tarnystos. Iki ažerui buvo apie 9 mylias. Pirmutinę pusę kelio važiavova ramiai gana lygiu keliu; tiktai kaip-kur nesuvisai lengva buvo pervaziuoti per taip vadinamus „arikus“ — taip Kirgyzai vadina tyczia iszkastus laukams drėkyti upelius. Kita pusė kelio reikėjo vaziuoti Kirgyzų arkliais, dar

niekad nebuvusiais plėšškėje. Kirgyzai, mat, niekad važiuoti nevazinėja, bet visas keliones atlieka raiti.

Iki pusiaukelei buvo dar apie 3 mylaitės. Mudu užtėmyjova, kaip tik gal, atjojant priešais mums apie 5 Kirgyzus. Prilėkę prie mūsų vežimo, jie tuojaus nuvožę savo kepures pasveikino mudu, įbrukdami mudviem savo rankas ir tardami — „aman-ba“. Mūsų, mat, vadovas buvo pirma mus nuvažiavęs, parengti ant pusiaukelės arklius del kitos pusės kelio. Nuo jo tai ir dasižinojo tie Kirgyzai, kad važiuoja pas juos koksaiten „tiurė“ (vyresnysis). O del Kirgyzo nepasitikti atvažiuojantį pas jį sveczią — tai vis tiek, kaip paniekiti jį. Užtatai ir lėkė jie, kiek tik druti, mudviejų pasitikti. — Pamatę ant kepurės mano sankeleivio žvaigždę ir szlipus ant jo peczių, briką trejetu užkinkytą, turbūt tie Kirgyzėliai pamislyjo, kad tai važiuoja ar tik ne patsai „ženderal's“ (jenerolas), nes tuojaus, kaip tik įmanydami, pradėjo mudu linksmint ir gerintis mudviem. Tai priszokę prie mus arklių szmikszechioja juos savo kancziais, kad greicziaus bėgtu; tai mitriai kraipydamiesi ant arklių, juokiasi žiurėdami į mudu, tartum džiaugdamesi mumis ir norėdami pasakyti, kad jiems labai miela matyti tokius sveczius; arba joja jie pirmą mus vežimo, nuvarinėdami nuo kelio karves arba verbliudus nuo kelio; arba ant galo taip sav skraido aplink mus vežimą, neiszmanydami kaip kitaip mudu palinksmįti.

Atvažiavome į vietą, kur reikėjo sustoti arklius permaintyti. Czionai buvo kelios Kirgyzų „jurtos“ (grinczios). Gaspadorius didžiausios ir gražiausios „jurtos“ tuojaus užsipraszė mudu pas savę į vidų. Czia mudu priėmė „kumisu“ (raugytu kumelės pienu) — vieninteliu ir pirmutiniu priėmimu Kirgyzų. Į tą „jurtą“, neilgai trukus, susirinko ir kiti gyventojai tojo sodžiaus, ir žingeidžiai klausinėjo mus apie kelionę, kur ir ko važiuojame. Kirgyzai, reikia žinoti, žmonės labai žingeidus. Kitą-syk, isztolo užtėmyję važiuojant ar jojant kokį ne Kirgyzą, jie gatavi vytis jį kokią deszimtį

verstų, tik delto, kad paskui papasakoti kitiems, kas važiavo, kur, ko, iszkur, koks kelianjanczio vežimas, kokios drapanos jo ir t. t. Isz to jie turi szneką ant visos sanvaitės (nedėlios). Žinia, kiekvienas keleivis, žinodamas tokį budą Kirgyzų, tuojaus jiems viską, ko klausia, pasako. Ale dar geriaus nesakyti jiems visko, nepasakyti, padėkim, kur važiuoji. Tada sznekos apie tavę jiems užteks ant viso mėnesio. Spėjimams ir minimams, kur galėtu tasai žmogus keliauti, ne bus galo. — Valandai kokiai praėjus, mudviem pasakė, kad arkliai jau pakinkyti. Iszėję isz jurtos, mes pamatėme suvisai neregėtą dar daigtą: mūsų vežimas buvo užkinkytas jau ne trejetu, bet visa dvylika arklių. Trys arkliai stovėjo greta tuojaus prie skieto, pirma jų du su raiteliais, o pirma szių dviejų dar vienas arklys. Kitas-gi szeszetas buvo pastatytas isz szalies vežimo, po tris isz kiekvienos szalies; ant jų sėdėjo Kirgyzai, kurie turėjo rankoj' galą prisegto prie vežimo viržio. Kam reikėjo tų virvių, tuojaus pamatysime. Aplink arklius stovėjo burys Kirgyzų ir laikė juos. Arkliai — kaip paukszcziai, pirmą-syk dar pakinkyti, nenustovi ant vietos ir kas valandelę gatavi szokti į visas puses ir lėkti į savo kaiminę. — Tai matydami, mudu suvisai neramiai sėdova į vežimą. Vos-tik palindome po vežimo stogu (vežimas buvo su stogu, kaip karieta), visi Kirgyzai, kurie laikė arklius, surikę „džur“, susykiu nubėgo szalyn. Mūsų vežimas nudardėjo per nepamatomus tyrus (dideles lygumas), kaip žaibas. Nėrką nė kalbėti, kad mūsų vežikai jokių budu negalėjo priversti laukinius arklius bėgti keliu; jie tik apie tai rupinosi, kad nors perdaug į szalį nenusikreipti, nė mažumą nežiurėdami nė duobių, nė kupstų, nė kelmų, per kuriuos mūsų vežimas vartėsi į visas pusės. Sztaičia ant pagelbos pribuvo tie Kirgyzai, kur isz szalių mūsų „karietos“ sėdėjo ant arklių su virvėmis, prisegtomis prie karietos. Kada jau mūsų vežimas budavo besiverczyas ant vieno szono, ant tų pėdų Kirgyzai atitiesdavo į isz kitos pusės. Verczianties-gi vežimui

į jų pusę Kirgyzai kitos pusės tokiu pat budu neduodavo jam parvirsti. Riksmas, dundėjimas, barskėjimas buvo neiszpasakytas. — Ale ne geriaus, nėg mus vežimui, atsiėjo ir mudviem sėdintiems viduj'. Mudukasvalandėlę szokinėjova isz vienos pusės vežimo į kitą, mainydamiesi vietomis ir bijodamiesi kas-sykas iszlėkti suvisai laukan. — Kirgyziszcai asz tada beveik suvisai dar nemokėjau, bent asz negalėjau pasakyti Kirgyzams, kad jie, jai gali, sulaikytu arklius. Sankeleivis mano mokėjo . . . bet butu buvę szimtą-kart geriaus, kad jisai butu suvisai nemokėjęs. Jo, mat, mokėta du žodžių kirgyziszcai: „czapczak“ (greicziaus) ir „tratur“ (sustok). Bet ant mudviejų nelaimės jisai suvisai sumaiszė sziuodu žodžius. Taigi, kada jau negalima buvo daugiau sėdėti „karietoj“, jisai vieton „tratur“ (sustok) isz viso vieko suriko: „czapczak! czapczak!“ (greicziaus! greicziaus!). Arkliai jau buvo sziek-tiek apilsę ir jau butų pradėję lėcziaus bėgti, bet vežikai iszgirdę rustų „ženderalo“ balsą: „czapczak! czapczak!“ — tuojaus uždavė kelis smugius arkliams ir tie vel pradėjo lėkti, kaip padukę, ir vel prasidėjomus kankynės.

Ale viskam yra galas — pasibaigė ir mudviejų kanczios. Septintą valandą vakare ant galo, pusėtinai apdaužyti, privažiavome „laimingai“ prie kranto Czer-Irtisziaus upės, kur buvo jau mudviem prirengta „jurtą“. Iki azerui Nor-Zaisangui likosi dar apie pusantros mylios, bet prie jo paties privažiuoti negali, nes visi jo krantai apžėlę augsztais szvendrais ant kelių verstų ploto. Mudviejų „jurtą“ (griczia), dailiai isztaisyta divanais, stovėjo ant kairiojo kranto upės Irtisziaus, prieszais-gi ant kito kranto, placziai iszsidraikę, stovėjo Kirgyzų „džalia“ — vasarinės gyvenamos jų — aūlius (sodžius). Sziamė aūle (sodžiuj') apie 100 jurtų. Vyriausias žmogus aūle ir, gali sakyti, gaspadorius viso aūlo — garbingas Kirgyzas, Danjaras. Jis skaitosi sziamė kraszte dideliu didžturcziu. Apie 30 jurtų priguli pacziam Danjarui. Vienosė jisai pats gyvena, kitosė jo paczios.

— paczių jis turi 3, ir kiekviena turi savo jurta, — kitose jo jurtose gyvena jo sunus su pacziomis ir vaikais, o likusiose jurtose jo darbinikai. Darbinikai jo daugiausiai — piemens: vieni gano verbliudus, kiti karves, tretį arklius, ketvirtį avis, ir tik menka dalis darbinikų atlieka naminius reikalus, juos vadina Kirgyzai „kizmetszi“.

Mudviem pasisekė czionai atvažiuoti priesz paczią vieną Kirgyzų szventę, ant rytojaus mes pamatėme, kaip Kirgyzai szvenczią savo szventes. Pirmucziausiai jie rupinasi atpildyti savo skilviams už ilgą badavimą; ne-turtėliai maitinasi tada isz pasiturincziųjų. Sziamė dalyke Kirgyzai kur-kas žmoniszkiaus pasielgia, nėg mes ir kiti. Mudu nematėva pas Kirgyzus to, kas pas mus matyti, kad tuom-tarpu, kaip vieni suėda ant sykio kelias deszimtis rublių (kiti dar ir daugiaus), daugelis kitų kuone badu stimpa. Pas Kirgyzus, jai sotus vienas — pasisotins ir kiti. Per szventes Kirgyzai isznai-kina po kelias deszimtis avinų ant sykio, kiek suvalgo arklienos — virtos ir rukytos; szį paskutinė, vadinama „kazy“, laikosi įpatingoj' pagarboj' pas juos. Iszgeriama tada po kelis szimtus „tursuku kumiso“, mylimiausio gėrymo Kirgyzu — (tursukas — skurinis grebszys, kuriame laiko kumisą); isztusztinama deszimties katilų „airano“ — virinto rugusio pieno, suvalgoma neiszpasakyta galybė „boursaku“ — mažų banduczių isz teszlos, isz-keptų su avių taukais. Tai vis atliekama rytmetųj' szventos dienos. Po sziam 2, 3 valandas Kirgyzai ilsisi; priegtam tie, kurie perdaug persiėdė, kad pasidaro jiems negerai, gula į upę, nes jie mislija, kad perdaug privarytas pilvas vandenyj' lengviaus permals valgi. — Atsilsėję visi iszeina isz jurtų. Prasideda „džigita-uka“ (lenktynės) jaunųjų Kirgyzų ir Kirgyzyczių. Tai darosi taip. Mergaitės eina kaip tik gal raitos ant arklių, o vaikinai taipogi turi jas vytis. Mergų ir vyrų tankiausiai esti lygiai ir kiekvienas vaikinas vejasi savo „iszrinktąją“. Pasivijęs Kirgyzas mergaitę gauna vieton užmokeszczio kelis-syk pabuczniuoti ją; bet vargas

jam, jaigu jo arklys pasiliks nuo jos arklio ir jų negali jos pavyti; tada vejamoji staigu atsuka savo arklių atgal ir pati vejasi Kirgyzų, o pasivijus apdovanoją jį jau ne pabucziavimais, bet keliais smagiais smugiais su kancium, kuriuos Kirgyzas priima nesigįdamas, kaip užtarnautą dovaną ir korą.

Po „džigitaukai“ prasidėjo ėjimas lenktyn ne-turtėlių Kirgyzų ir „kizmetszi“ (tarnai didžturczių), lenktynės ant pelno: 1-mas pelnas 3 avinai, 2-as — 2 ir 3-iasis — 1. Lenktynės labai įpatingos, kokių mes, kaip gyvi, dar buvom nematę. Vienoj' vietoj' pastatė tuosius 6 avinus. Už kokių 100 žingsnių sustatė visus norinczius eit lenktyn. Juos įkiszo į tam-tyčią prirengtus maiszus taip, jogiai jų tik galvos kyszajo išz maiszų, visas-gi liemuo maisze. Taip aprėdyti jie turi bėgti... Visiems apsirengus ir sustojus į eilę, buvo duotas ženklas bėgti. Prasidėjo lenktynės, o su jomis sykiu ir „kankynės“ bėgancziųjų. Susipainiojęs maisze, puola vienas, kitas, treczias... Ant galo visi voliojasi ant žemės, raitosi, norėdami atsikelti, atsikelia ir vėl parpuola... Visi-gi žiurintieji tuom tarpu netrivoja, juokais, pilvus susiėmę, kvatoja, kiek tik pajiegia. — Pusadynis praszoko, iki laimėjo pirmutinį pelną vienas Kirgyzas ir tai tik per savo gudrumą. Paupuolęs syki jau jis daugiaus nebesikėlė ir pradėjo gulėdamas risties ir verstis prie avinų ir vis-gi jis pirmutinis prisirito prie tu avinų. Szitos lenktynės, kaip galima buvo numanyti, buvo vienuisz didžiausių pasilinksminimų Kirgyzų, ir jiems labai jos patiko — riksmas ir kvatojimas girdėti buvo per visą laiką lenktynių. — Atsilsėję potam ir atsigėrę kumiso, visi Kirgyzai vėl iszsipylė isz savo jurtų ir susirinko ant kranto Irtisziaus pažiūrėti, kaip vienas Kirgyzas gauda gyvus plaukanczius paukszezius. Iszėjo isz pulko dar jaunas vyrukas, kokių 22 metų, drutas, petingas ir, besijuokavodamas su kitais, pradėjo ramiai rėdytis, nė mažumą nesirupįdamas, kad į jį žiuri ne tik vyrai, bet moters ir mergaitės. Iszsirėdęs dirstelėjo į tą pusę, kur už kokių 150 žingsnių

pavandeniui plaukē antys, szoko į vandenį ir, nuplaukęs apie 50 žingsnių, panėre. Visi atsidėję žiūrėjo į antis. Bet sztai viena suriko, siubtelėjo ant vandens ir isznyko. Kitos pakilusios nulėkė. Už valandėlės, garsiai rėkaujant isz džiaugsmo žiurintiems, iszlindo isz po vandens ir patsai Kirgyzas, turėdamas rankoj' pagautą antį. — Ale diena jauėjo vakarop, saulė kas-kart smuko žemyn. Visi iszvaiksztinėjo į savo jurtas, užbaigdami szventę ramiais pasikalbėjimais.

Ant rytojaus anksti, visiems tebemiegant, asz su broliu Danjaro, Dautu, dideliu medėju, iszjojau medžioti. Iki tam daiktui, kur mudu ketinome medžioti, reikėjo keliauti apie 10 mylių. Jojova be jokio kelio, tiesiok per paczias tyras (lygumas), tankiai apžėlusius „cziju“. „Czyj“ — augalas su ilgu szurkszcziu stiebu; jį labai mėgsta verbliudai. Kur-ne-kur prijadavova Kirgyzų „kystau“ (žieminės gyvenimas) — mažus, žemus namiukus, nulipdytus isz molio, sumaiszyto su verbliudo mėszlu; prijadavova taipogi retkarcziais nulipdytus isz molio, keturkampius, tankiai į virszų siauresnius murelius, pastatytus ant kapų numirėlių; sutikova dar ir keliancziuosius ant naujų ganyklų su visu savo turtu Krigyzus ir Kirgyzes.

Saulutė buvo dar neaugsztai pakilus, spinduliai jos dar nelabai kaitino. Mudu buvova jau ant pasiaukelės, aūle (kaime, sodžiuj'), Mitmeto Duprovo. Gaspadorių ir jo szeimyną mes radome didžiai nuliudusius — neseniai isztikus audrai, ažere Nor-Zaisango prigėre jo du sunus, ir szįadien buvo ju szermens. Ale tai buvo ne tos szermens, kurias žino visi aplinkiniai už keliu szimtų verstų ir ant kurių susirenka keli tukstancziai sveczių, ant kurių suveda geriausius bėgikus, kurie pelno pryzus (pelnus) už kelis tukstanczius rublių, pirmas pryzas tankiai esti isz 100 verbliudų. Ne, mes radome ne tokias szermenis. Szitos buvo kur-kas mažesnės, taip vadinamos „balta“. Ant „baltos“ joja, kas nori, be jokių užpraszymų. Mums atkeliavus, visi svecziai buvo jau susirinkę ir gaspadoriai rengė — jiems

valgius. Ant aslos „jurtos“ buvo patiestos kelios staltiesės. Aplinkui jas iszklausę kelių eilių paskaitytų isz korano, kaip pacziam skaitancziam, taip ir klausantiems nesuprantamų, susėdo svecziai. Pirmiausiai padavė jiems virtos avinczienos; tie, kurie arcziaus prie jos sėdėjo, supjaustė į mažus kąšnius, ir visi svecziai pradėjo godžiai ryti ją, pasivilgydami į „tuzduką“. „Tuzdukas“ isztarpią sriuboje druską; avinczieną verda be druskos. Kad daugiau suvalgyti, Kirgyzai ryja labai godžiai. Pasigriebę visa sauja kelis szmotus avinczienos su taukais ir pasivilgę jas „tuzduke“, jie susykiu kemsza juos visus — į burną, ryte ryja nekramtytus kąšnius; da burna Kirgyzo pilna, bet jis kita ranka jau vėl griebia isz bliudo. Gaspadoriai tuomet nieko ne valgė ir sėdėjo szalyje nuo sveczių. Mėsą padavinėjo svecziams tarnai, kurie kaip kada surinkę likusiuosius pusiau apgraužtus kaulus, paduodavo juos gaspadoriams ir artymiausiems giminėms jų. Jaigu kur rasdavo netyczia užsilikusį szmotą mėsos, tai jį tarnai tiesiog mesdavo, nepaduodami dailiaus, gaspagoriams, kurie tankiai pagaudavo juos su burna. Isznykus visai avinczienai ir atsigėrus svecziams po kauszą sriubos, tarnai atneszė kiekvienam svecziui „kumganą“ (varinį indą rankom nusiplauti) vandenio, ir svecziai czionai tuojaus sėdėdami nusiplovė rankas. Paskui kamandyruojant tarnui: „bata kyldylar“ (poteriaukite poteries), jie visi pagal budą muamedonų po valgiui tarydami žodį „Alla“, paglostė abiem rankom savo veidus, ir tuojaus pradėjo skirstyties namon. Czia reikia paminėti labai negražų pagal mus apsiėjimą Kirgyzų. Atsikėlę nuo valgio ir iszkeliaudami namon svecziai ne tik nedėkavojo už vieszias gaspadoriams, bet nė neatsisveikino su jais. Tiktai nekurie isz jų sėdėdami jau ant arklių ir į nieką neatsigriždami pratarė „kosz“, t. y. sudie.

Jau buvo vėlokas laikas, kada mudu iszjojoja isz to aūlo. Į tą aūlą, isz kur ketinome aiti medžioti, atvykova jau ant saulėleidžio. Gaspadorius aūlo, Al-

lekė, meilingai priėmęs mudu pasakė, kad sztai jau bus kelios dienos, kaip apygardoj valkiojasi „azo“ (meszka), ir jis kasdien rengiasis eiti medžioti. Asz užkviecziau rytoj eiti medžioti sykiu su mumis. Jis tiko, bet iszsiderėjo, kad meszką jis vienas gaudys. Asz isz savo pusės nieko neturėjau priesz tai, man pacziam buvo labai žingeidu pamatyti, kaip Kirgyzai medžioja ant meszkų. Ant rytojaus atsikėlę gana anksti mes pradėjome rengtis ant medžioklės: rengėsi ir Allekė ant meszkos. Jisai visą savo virszutinę aprėdą, k. a. „tumaką“ - trikampę kepurę, „isziką“ - kailinukus ir „czambarus“ - kelines gerai isztepė taukais, — kad jai kokioj, pareitu su meszkinu arcziaus pasicziupinėti, ansai ne taip pigiai galėtu pagriebti už drapanų. Ginklai Allekės buvo labai menki: prie szono peilis ir du apvalus grumuliai (kamuoliai) už anczio. Vienas grumulys minksztas skurinis, kitas-gi medinis su įkaltoms į jį adatomis, kurios buvo atlasziai užlenktos, kaip meszkerės kukutis.

Viską susirengę mes sėdome ant arklių ir vadovaujant Allekei nujojome į kalnus. Ilgai jodinėjome po tarpkalnes, nerasdami jokio pelno. Tik retkarcziais pasitaikydavo mums „kujanai“ (kiszkiei) ir syki szmėk-sztelė „tiulkiu“ (lapė), bet jų mes neszaudėme, kad neingąsdyti meszkos. — Allekė tvirtai tikėjo, kad mes ją rasime. Ir jis neapsiriko. Vienoj tarpkalnėj, stacziai užsisukant jai, Allekė tik brukszt — nuszoko nuo arklio ir isztaręs — „muna džatyr azo“ (ana guli meszka), įbrukęs pavadį savo arklio mano sankeleivini Dautui, greitai traukė į tą pusę, kur gulėjo meszka. Meszka buvo nuo mus ne toliaus, kaip už pusantro szimto žingsnių. Pamaczius mus ir ar artinantįsi Allekė, ji iszvalios atsikėlė ir nesiskubįdama pradėjo szalītis į kitą pusę. Allekė drąsiai eina vis artyn, sztai jis jau netoliaus nuo jos, kaip už 50 žingsnių. Meszką truputį pasiskubįdami pradeda bailiai dairyties. Allekė vis eina toliaus. Jau tarp jų liko tik kokia 30 žingsnių. Meszka atsigrįžus atgal bliaudama sto-

jasi piestu, rengdamasi apkabīti savo meiliomis rankutėmis nepraszytą svečią. Allekē dar žengia kelis žingsnius ir išsitraukęs išz ancizio skurinį grumulį metą jį meszkinui. Tasai, matomai, išz pradžių nesuprato, ką tai reiszkia, bet vis-gi pasilenkęs paimą tą grumulį nuo žemės ir meta jį atgal Allekei. Szisai pagriebęs jį vėl meta meszkinui. Meszkinui, matyt, patiko szisai žaidimas; jis pradėjo linksmaus žaisti ir noriai mėtyti tą grumulį, kaip kada mitriai pagaudamas jį ir pataikydamas tiesiog Kirgyzui į rankas. Ant galo, Allekē, matydamas, kad meszka jau gan gerai įsimokino gaudyti grumulį, greitai išsitraukia išz encizio medinį grumulį su adatomis ir meta jį meszkinui vieton skundžio. Tasai nieko nedasiprasdamas griebia jį letenomis ir baisiai bliaudamas įleidęs akstinus į letinas griuva ant žemės. Allekē, kaip žaibas, priszoko prie jo ir, kelis syk pervėręs savo peiliu, užmuszė jį. Mudviem prijojus, meszkinas dar drebėjo, išzleisdamas paskutinį kvapą. Allekē-gi jau lupo „terisę“ (kalį). Asz paklausiau jo, ar-gi visados meszka taip lengviai pasiduoda ir ar neatsitinka, kad kartais ir patsai medėjas gyvastį paguldo naguose meszkos. Ir Allekē ir dautas atsakė, jog jie nežiną tokio atsikimo, kad meszkinas atsisakytų nuo taip brangiai pareinancizio jam žaidimo. Palikę Allekę lupti kailį mudu su Dautu kelliavova toliaus, ir geromis iszvakaroms sugryžom į aulą, parsivilkdami 2 laukiniu ožiu ir apie 10 jarubių.

Mes žadėjome prabuti czionai apie 3 dienas, bet atsikėlę ant rytojaus, kad pamatėme visą dangų apsiniaukus ir jau bepurszkiant smulkių lietuką, nesitikėdami, kad jis greitai nustos lijęs, mes pasirengėm keliauti atgal pas azerą Nor-Zaisanga. Lietus, išz pradžių retokas, darėsi vis smarkesnis ir smarkesnis. Mudu su visai perkoszti jojova iszlėto. Kalbėjova apie medžiojimą. Visokiems apsakymams Dauto isz jo medžiojimo gyvenimo nebuvo galo. Papasakojęs, kaip jis taipos-gi, kaip vakar Allekē, užmuszė savo gyvastį, daugiau kaip 30 meszkų, jis placziaus pradėjo pasa-

koti apie mylimiausią jo medžiojimą — ant szernų. Pasakojo priesz, 20, 25 metus, tuomet dar nenaikyti buvo taip smarkiai szernai Maskolių, kaip dabar, visi szvendrai apie ažerą Nor-Zaisangą knibždėte knibždėjo szernais. Szernai vaikszechodavę tada pulkais, po 100 sykiu. Norint Kirgyzai ir tada naikino juos, bet neturėjo szaudomų ginklų ir nemokėjo taip novyti szernų, kaip dabar mokama. Už tai naikydavo jų kur kas mažiau, neg dabar. Dabar kasrudenį užmuszama jų po kelis tukstanczius. Kaip senovėj' medžiodavo, tankiai dar ir dabar medžioja Kirgyzai taip. Kirgyzui nereikia nė pikių, nė szunų — gana asztraus peilio už juostos. Atsisėdęs ant arklio jis joja medžioti, taikydamas, kada dar tik ką pasnigta, idant lengviaus galētu atrasti pėdsaką szerno, kuriuom sekanti jau nesunku sujieszkoti ir patį szerną. Užtikęs szerną, Kirgyzas taikosi visai į kūlabyčiausią įartį ir įpykįti. Dėlto isz pradžių Kirgyzas į veją, paskui matydamas, kad szernas jau pradeda apilsti, užjoja jam už akių ir užstoja kelią. Szernas suka į šalį, Kirgyzas ir tenai aplenkia jį, ir kur tik szernas sukasi, į kurią pusę tik kreipiasi, jis vis randa prieszais savę tą patį Kirgyzą. Szernas pradeda szirsti, nabosta jam metyties isz szalis, kaip kada jau ir pats pradeda vyti savo prieszą, vejasi jis isz pradžių netoli — varsnas, dvejas, potam vėl apsisukęs nori pabėgti; bet nepaspėja jis nubėgti nė kokių varsnų, kaip Kirgyzas vėl jau užjoja jam už akių. Ant galo jau suvisai perszirdęs szernas surinkęs paskutines savo pajiegas, tartum užmiršęs savo pailsimą, neiszpasakytai kriuksėdamas, smarkiai atsigrižęs, metasi kiek drutas ant savo prieszo, norėdamas jį tuojaus padėti ant vietos. To tiktai ir laukė Kirgyzas. Matydamas, kad perszirdęs szernas dabar vysis jį ne vieną varsną, szuoliu jis lekia atgal ir nulėkęs kelias varsnas arkliui dar bebėgant tik brukszt nuszoka žemyn ir sustojęs laukia atsivejanczio kaip tik gal szerno. Szernas putudamas kad atėina tai ateina tiesiog ant Kirgyzo. Sztai jau szernas pas patį

Kirgyzā, jau jis rengiasi jī perkirsti savo iltimis; rodosi jau, jau po Kirgyzui; bet tam pacziam akies mirksnyj', kada szernas buvo jau beverēs iltimis Kirgyzā, szisai mitriai szoktelējēs augstyn, kaip bematai, jau ir sēdi apsižergēs ant strēnų, iszviso vieko isikirtēs ī szerius jo. Szernas, dar labiaus perszirdēs, lekia kriuksēdamas kiek drutas tiesiog, neszdamas ant savēs savo prieszā, bet dau-daug bus, jei jis nunesz jī kokius 3—4 szimtus žingsnių; pailsimas ima virszū, ir szernas sustojā. Kirgyzas toj' paczioj' valandēlēj', nusitvērēs abiem rankom už paskutinių kojų, greitai nusirita nuo jo. Szernas pasijutēs be nasztos ir mislydamas, kad jau suvisai atsiluosavo nuo jos, vėl szoka bēgti; bet dabar pasirodo, kad padėjimas jo dar blogesnis, nēg pirma — jis dabar turi liuosas tik pirmutines kojas ir, ant jų straksēdamas jis nuvilks Kirgyzā ne toliaus, kaip per varsneles ir galutinai pailsēs, turēs sustoti. Tada Kirgyzas, laikydamasis kairiaja ranka už kojos, tiesiaja iszsitraukia isz po juostus peilį tik czirkszt perrēžia pilvą. Pasako Dautas, szernai krintā dažnai ir be peilio, betupint ant jų Kirgyzams.

Aūlan pas ažerā Nor-Zaisangā mes atvykome dar ankstokai, buvo 3—4 valanda popiet; ir tuojaus pradėjome rengtis rytoj' namon keliauti ī Zaisangiszki Stovėjimą. Ant rytojaus padēkavoję keliomis dovanomis Danjerui už jo meilų priēmimą ir atsisveikinę su Dautu (dovanų jis neēmē) ir su vien aūliniais giminaicziais, mudu (su anuo urēdnikui) raitu keliavova atgal. Žadėjova grįžti niekur nestodami; bet, užsimanę gerti, turėjova sustoti viename aūle. Ik namų buvo dar apie 3 mylias. Aūlas buvo neturtingas, 6—7 mažos purvinos jurtukēs, ir mudu su dideliu vargu radove vienoj' jurtoj' vietā dēl savēs, nes jī buvo kimsztęprisikimszta Kirgyzų, susirinkusių ant galutinių sutuoktavių dukters gaspadoriaus. Sutuoktuvēs (svodba) tęsiasi pas Kirgyzus gana ilgai, iki jaunikis neužmokēs tėvui nuotakos suderēto „kalymo“, tai yra užmokesczio, ir tiktai užmokėjus jaunikiui visā „kalymā“, darosi galutinēs su-

tuoktuves, kurias mudviem teko matyti szioj' jurtoj'. Kaip ant „batos“ visiems susirinkusiems buvo paduota avincziena su „tuzduku“, o paskui, kada suvalgē avincziena, atneszē valgi, be kurio neapsieina nė viena svodba. Valgis szitas — „kuiriuk-baur“ kepenos iszkeptos su lajum ir dikičiai aplaistitos smetona. Svecziams valgant avincziena, gaspadorius nieko neveikē, kada-gi buvo paduota „kuiriuk-baur“, gaspadorius pats pradėjo priiminėti juom sveczius. Pasistatęs prieszais savę torielką su „kuiriuk-bauru“ ir patsai paragavęs, pradėjo praszinėti sveczių, kad valgytu. Ale kokių mums buvo dyvų, kad szitie ne tik ką nesipuolē gocziai ant szitogardaus valgymo, bet visi, tartum susitare, kaip vienas, ant tų pėdų atsikēlē nuo savo vietų ir pradėjo trauktis prie durų. Bet apžiurus giminės gaspadoriaus, tur but, jau ankscziaus numanydami tai užstojo duris. Jiems noru-nenoru reikėjo pasilikti jurtoj'; ale pirmutinio, kuris paragautu, bet neatsirado. Tai matydamas, gaspadorius liepia savo giminaicziams atvaryti katrą nors isz sveczių panevali prie valgio. Du druti Kirgyzai pasigriebę vieną svetį, nežiurėdami ant jo spardymusi ir spyrymusi, nugabeno pas gaspadorių, kuris sėdėjo, turėdamas rankoj' kelis szmotus „kuiriuk-bauro“. Ir kaip tik paēmē szitas svetis isz rankų gaspadoriaus szmocziukus „kuiriuk-bauro“, kaip toj' paczioj' valandėlėj' gaspadorius isztepē jo visą veidą savo smetonuotom rankom. Czia tik mes supratome, delko taip nenoriai svecziai sutiko paragauti szio valgio. Bet papratimas reikalavo, kad neatbutinai kiekvienas sveczias paragautu szio valgio; dėlto visi spardymaisi buvo veltuo ir ant galo pagalios nebuvo nė vieno svieczio, kurio burna nebutu iszsmetonuota. Ale neturtingesniejie Kirgyzēliai, vien aūliai gaspadoriaus ne taip labai baidēsi szio valgio: jie už kelis szmotelius „kuiriuk-bauro“ gana noriai atkiszdavo savo veidus, nuo kurių paskui pirsztą nusitraukydami smetoną labai skaniai laižē. Nežiurėdami ant labai meilaus užpraszymo gaspadoriaus, kad ir mes paragautumeme ano valgio,

mes taipos-gi meiliai atsipraskėme nuo taip smagaus
dėl mus pakvietimo buti su išsmetonuotu veidu nela-
bai mes norėjome. Atsisveikinę su gaspadorium, mudu
sėdova ant arklių. Dviem valandom praėjus, buvovo
namie.

Grinius.

Apvynys.

(Pagal Krilov'ą).

Darže išdygo apvynėlis
Ir aplink smaigą vyniotis pradėjo,
O netoli stovėjo
Jaunutis aržuolėlis.

„Kokia nauda iš tos niekybės
„Ir jojo giminės? Tik iš teisybės:
„Kuomi už tavę jis aršesnis?
„Tik vienu tiesumu jau tu už jį viršesnis!
(Taipos priesz smaigą apvynys ant aržuolo
dejuoja).

„Tai neva lapai szia ant jo žalinoja —
„Bet koki szinrksztus! O žiedai vel koki!
„Tikrai asz nežinau, už ką-gi nieką tokį
„Ir žemė da ik sziol maitino!“
N'eužilgo daržinįkas smaigą tą į peczių
[szmakszt įbruko,

O vieton jojo aržuolaitį pasodino.
Prigijus aržuolukui, apvynys netruko
Apsivyniot aplinkui liemens aržuoluko.
Ir nuo to laiko jis geriausias,
Jau jį tik giria — jis viršiausias.

* * *

Taip daro žmogus veidmainingas:
 Kol jam esi nereikalingas,
 Visur tavę iszniekin' ir iszpeikia,
 Tegul tik tavęs jam prireikia,
 Kaip bematai, kitokiu stojas:
 Pirmiausias laižo tavo kojas.

Pažeriu Vincas.

Lietuvos dukros.

Traukitės visi isz kelio ir galvas nulenkit,
 Klioniokitės ko žemiausiai, kaktas žemen trenkit
 Ein' tuom keliu palaimitos dukterės Lietuvių,
 Tilkait visi, nes jų garbei nebužteks liežuvių.
 Lietuvos garbėti turim visa duszios syla:
 Su ramumu, su iszminczia, su didžiausia tyła.
 Szirdys lietuviszkų dukrų — tikras Dievo darbas,
 Dukros Lietuvių — didžiausias gentės mūsų skarbas.
 Nesijuok, brolau Lietuvi, isz tokio tarimo,
 Nepavydėk dukroms mūsų tokio pagyrimo;
 Dar negana pagyrimą žodžiais iszkalbėti,
 Už dukteres žemės mūsų galim daug kentėti.
 Deliai vienos dukružėlės galecz' amžin žuti,
 Galecz' kęsti szaltį, badą ir kalinyj' buti,
 Galėcz' eit' ant isztrėmimo ir panczius dėvėti,
 Eit į mūsų viens priesz szimtą ir kranją pralieti.
 Asz, regėdamas doringą Lietuvos mergele,
 Matau, tartum, žemyn mestą isz dangaus kvietkele.
 Veidas, kaip rojus, szvieczia linksmybės liepsnomis.
 Kaip dangaus langais veizi akims mėlynomis;
 Plaukai tamsus, ar geltoni, dabin' veidą giedrą,
 Tartum dailus debesėliai bėg' per dangų žiedrą;

Ir lupelės, tartum lėtos iš ugnies szvenceiausios,
Kad praszneka tirptę tirpsta ir akys, ir ausys.
Su dainele tildo skandų kūdikėlio szauksmą,
Ramin' tiloms aszaromis pikto vyro bausmą.

Vyras szaldin' vargus savo, pacią pabucziavęs,
Ir žmogžudys priesz ją tirpsta, pirsztu neužgavęs.
Kas prie Dievo kasdien siunczia malda kuo
[karszcziausia?

Kas pagiesta, kaip iš raszto, giesmę kuoilgiausia?
Kas bažnyczioj' pardēm klupo, žemę nubucziuoja?
Keno szirdis sugraudįta gailesiu vaitoja?

Kas skubinas iszsiliuosint nuo grieko mažiausio?
Kas už griekus tikrai jieszko gailesio didžiausio?

Kas nemokantį vaikelių poterių pamokė?

Kas verkiantį kudykėlį mandagiai apvokia?

Kas įkvepia szirdin žmogaus szventą baimę Dievo?

Kas pamokina vaikelių mylėt motiną — tėvą?

Vis tai — moteris Lietuvės, dukros mūsų žemės,
Iš jų tai visa dorybė gentės mūsų semias.

Jai moteries nemylėsim, garbės jai neduosim,

Neiszpasakytai skaudžiai savę pakorosim:

Nes moterų papeikimas yra szventvagystė;

Jai moteris paniekinam, rustinam dievystę.

Tikra tiesa, manim vieryk, Lietuvi kiekvienas,

Gal ir patsai dar atmeni savo jaunas dienas.

Juk motina tavi davė dalį duszios savo,

Kas iš mūsų motiniszkos meilės neragavo?

Ir tai tiesa, jog ne kožna ir gera Lietuvė,

Nebeduocziau asz už kitą ir parako szuvį.

Bet netokias mes czia skaitom Lietuvos gadįtas,

Ne beredžias, ne bedievias iszmetoms vadįtas,

Ta pagirta yr' Lietuvė, kuri myl' dorybę.

Kvėp' į suuus žemės savo meilę ir teisybę,
Kuri myl' prigimtą žodį, myl' Lietuvos vardą,
Sunui, ginancziam tėvynę, paduod' asztrų kardą.

M.

„Auksiniai kalnai“ Brazilijoje.

Straipsnį su szituom ironiszku vardu talpina savyje nr. 11 szių metų „Vilenski'o Viestnik'o“. Tas straipsnis sztai kaip skamba:

„Nors tuli lenkiszki laikraszcziai ir mena, jog apsimalszinęs per žiemą karsztis iszeivystės į Braziliją, užstojus pavasariui, vel atsinaujis,, tacziaus vargu bau galima to tikėtis, atsimenant tą daugybę pamokinimų, kuriuos gavo pirmutiniai pijoneriai to paiko judėjimo. Kasdien vis atsiranda dangiau atsitikimų, liudinanczių, kad mūsų lengvatikiai žmonelės buvo auka (apiera) bjauriausios ir begėdiszčiausios ekspluatacijos, nukreiptos ant lengvatikystės, tamsybės ir vargingo pasisaikymo žmonių. Mes jau kelis-syk užgavom tą klausymą ir apraszinėjome abelnai likimą, kokis laukia lengvatikių iszėjunų, svetimoje jiems pagal kalbą, orą, paproczius, pagal budą vedimo ukės, žodžiu sakant, visai jiems negiminiszkoje szalyje, delto ant szio sykio pasikakdįsim paminėje kelias naujai nusidavusias buites. Sztai viena tokia įstabėsnė buitė, apgarsįta per laikraszcziaus: ant garlaivio sziaurinio vokiszkojo Lloido gabeno isz Bre mos į Santos'ą pulką maskoliszkųjų iszeivių — vyrų, moterų ir vaikų: tos moters apsakinėjo, jogiai jų vyrai negalėjo sykiu

su jomis pereiti per rubežią, tai jos ir toliaus keliavo vienos, nes direkcija to Lloido sake, kad moters ir vaikai turi keliauti skyrium nuo vyrų, kurie potam vėliaus atkeliausią ant kito garlaivio. Nukeliavusios į galą tokios šeimynos, negaudamos jokio uždarbio, kenczia didelį vargą, didžiausia dalis vaikų numirsza badu, o mergelės pavirsta į pasileidėles. Dabar, su pagalba maskoliszko vice-konsulio Santos'e, kelias šeimynas išsiuntė atgalios į Europą. Valstijoje „Sancta Catharina“ maskoliszki išėjūnai (žinoma Lietuviai ir Lenkai, Rėd.) negavo prižadėtosios žemės ir stovi be jokio darbo; valstijoje Rio Grande de Sul — 700 išėjūnų gyvena bažnyčioje, kuri pagal savo didumą, gali savyje patalpinti ne daugiau, kaip 200 žmonių; kiti ir nakties laiką praleidžia po plynu dangumi (ant lauko), negaudami jokio maisto ir, ant galo, dalį išievių nugabeno tolyn ir paliko juos ant tuszczios žemės, toli nuo žmonių, o nedavė nė žemės nė dirbamų padarų ir išteklių ant pasistatymo triobų, ir jie maitinasi cukoriais, kurių išteklius taipogi jau visai menkas“.

O sztai ir kita buitė:

„Andai parubežinyje mieste Aleksandrovske apėmė gyventoją miesto Lodzės Juozapą Komornickį su paczia ir dviem vaikais, kurs sugryžo iš Brazilijos, kur buvo išėjęs rugpjucio mėnesyje.

Ant isztyrinėjimo Komornickis pasisakė, kad, perėjęs rubežią netoli Aleksandrovsko, jisai nuvažiavo per Torunį iki Brems, o tenai pristojo

prie vieno didelio pulko⁴ iszeivių, kurių buvo iki 900, ir su jais iszkeliavo ant vokiszko laivo, vardu Nulven į Rio-Janeiro, o paskiaus persikėlė ant artymiausios salutės. Tenai atvykdavo plantatoriai samdyti darbinįkų del kavinių plantacijų. Patyręs apie sunkias iszlygas gyvenimo darbinįkų ant plantacijų, Komornickis, turėdamas dar sziek-tiek isztekliaus, ryžosi nuvykti dar su keliais iszeiviais ant savo kaszto iki valstijai „Szventos Katrynos“, kur, kaip pasakojo agentai, esą galima nusipirkti pigiai ir ant gerų iszlygų didelį plotą žemės.

Po kelių dienų sunkios kelionės Komornickis atvyko į tą valstiją. Tenai biuras, užsiiman-tis padalinimu žemės tarp ateivių, suvarė juos į didelę daržinę, pastatytą tyezia del atėjunų, ir padalino ant kožnos naujai atvykusios szejmynos po penkiasdeszimts margų girios. Ateiviai tur iszkirst tą girią, iszlupt kelmus ir padaryti sėjamą lanką ir mokėti ant metų 125 milreiskus ir tai per 7 metus.

Ateiviams neduoda jokių žemės dirbamų padarų, jokių palengvinimų del iszmokėjimo randos ir mokesdzių. Jie gauna tiktai po vieną kirvį ir po didelį peilį del apsigynimo nuo girinių žvėrių. Ateiviai, kurie atkeliauja kasztu Brazilijos valdžios, netur tiesos iszsirinkti sav darbą, bet turi atlikti sunkiausius darbus, prie kurių juos pristato tuojaus, kaip tik jie atkeliauja į Braziliją. O jaigu užtėmyja, kad katras nor bėgti atgal į tėvynę, tai tuos tuojaus apkala ža-

bangais, iķisza i kalėjimā ir laiko patol, pakol jie neprisiraszys prie Brazīlijos padonujū.

Visuotinai kalbant, savo padėjimo iszeīviai Brazīlijoje visai negali pakelti; vietinēs valdžios elģiasi su jais labai nežmoniskai. Valgomi daigtai bais brangus: svaras džiovītos mēsos ir žuvies kasztuoja vienā vokiszķā auksinā (45 kap.). Isz priežasties nepritekliaus sotaus maisto ir isz priežasties nesvietiszķo karszczio, ateivius kanķina geltonasis drugys (tokia liga), īpatingai mirszta nuo jos maži vaikai. Toks nepakeliamas gyvenimas atvedē kelis ateivius ant nusižudymo. Komornickio pažīstamas, taip-gi isz Lodzēs miesto, Kacirowicz'ius, kurs atvyķo i Brazīlijā su paczia ir septyniata vaikū, neturēdamas isz ko maitītis, pasikorē. Vietinēs valdžios labai užžiuri ant laiszķū ateiviū, perskaito jų laiszķus, siuncziamus i ģimtinē ir, jaigu randa ķā paraszyta, kas joms nepatinka, tai tuos laiszķus isznaikina. Komornickis parvežē laiszķus daugeliui gyventojū Lodzēs miesto: Francui Niehem, Ferdinandui Schultz, Leopoldui Gubner, Augustui Reicher ir, kitiems nuo jų ģiminiū, ēsancziū Brazīlijoje, kurie „ronomis Jezaus“ maldauja atsiųsti pinigū, kad galētu sugryžti i tėvynę. Komornickis verkdams pasakojo, kad iszvažiudams isz Lodzēs turējo daugiau kaip tukstanti rubliū ir brangiū daigtū, o sugryžo su vienuolika rubliū, nuplyszēs, nudriskēs, be marszķiniū ir be ploszczians.

Bet vienok agentai-gundītojai neliauja prikalbinējē lengvatikiū visokiomis melagystėmis,

platidami tarp žmonių visokias padirbtas gromatas neva nuo palaimingų iszėjunų į Braziliją. Viens toks laiszkas netyczia pateko į rėdystę „Varsz. Dn.“.

Isz pradžių raszikas gromatos, kurs pasiraszė Žigmanto Paniatauskio vardą, pranesza neva apie savo atvykimą į Paulo. Jisai raszo rėgimą mela, kad neva jis į 7 dienas atlikęs kelionę į tą užjurinį miestą. Toliaus jisai sztai ką kalba:

„Dirbdamas gariniame fabrike, asz uždirbu ant dienos puspenkto dolerio, ant mūsų pinigų Europoje tai bus 6 rubliai. Svaras geriausios mėsos kasztuoja 15 skatikų. Duona sziczion isz turakiszkų kvieczių, svaras kasztuoja 3 skatikus; vynuogės auga ir ant akmenų; obuoliai toki dideli, kad viens sveria 3 angliszkus svarus; žąsis kasztuoja 20 sbatikų; penėta antis 8 skatikus; didėsės gulbės, su plunksnomis, po 50 skatikų“.

Koks rojus! Kokia melagystė! Jaigu taip pigus gyvenimas Brazilijoje, tai už ką-gi tokius didelius pinigus moka prastam darbninikui? Rodos viens szits sulyginimas turėtu iszrodyti melagingumą tos gromatos, į kurią vienok įtiki lengvaticė gauja skaitytojų, nesuprantanti, jog ta gromata yra nuduota. Kad czion butu nors kiek teisybės, tai, anot laikraszczio, Brazilijoje nieks neaugitu žąsų nė anczių, nesėtu turakiszkų kvieczių, neganytu bandos ir nepjautu gyvulių ant pardavimo, nes be abejojimo daug nandingiau imti 6 rublius ant dienos fabrike, negu sėti turakiszkus kvieczius, lęsit taip pigius paukszczius“.

Apie išzdirbima cukraus.

Nors jau ir prieš Užgimimą V. Jėzaus Kristaus senovės žmonės, Greikai ir Rimiečiai žinojo cukrų, kurį jie tada, kaip ant kokių dyvų pargabendavo iš Indijos, bet dartinės, šitame amžyje cukrus taip išsiplatino po visą sietą, o labiausiai Europoje, jog be cukraus jau beveik ne galima apsieiti ne tikai turtingiems, bet ir pavargėliams.

Iš pacijų pradžių žmonės cukrų laikė už gardumyną ir vaistą, o pardavinėdavo jį aptiekose mažais szmotelais ir labai brangiai; valgytus ir gėrytus pamieszdavo su medum, tasyk bicijų labai daug buvo visoje Europoje, o labiausiai Lietuvoje.

Cukrus randasi syvuose daugumo augalų, jį galima suprasti arba pažiti paragavimu, jai tik koks daigtas yra saldus, tai jau jame ir yra cukrus, kaip tai: obuoliuose, gruziose, slyuose, morkose, brokuose, kliavinėje ir beržinėje suloje, o da-gi ir bulvėse; bet daugiausiai cukraus yra cukrinėse nendrėse.

Visas išzdirbimas cukraus sveriasi ant to, kaip tą cukrų iszimt iš augalų, kaip jį paskui iszvalyt ir atskirti nuo visokių sziukszių.

Cukrinės nendrės.

Cukrinės nendrės visai yra panasziios į mūsų nendres, kurios auga paupiais ir paažeriais, tikai cukrinės nendrės iszauga labai didelės, augsztos iki 10 mastų (vuolaktų) ir nuo 1 iki 3 colų storio, o stamblys jų kietas, lyg medis. Cukrinės

mendrės paeina iš Indijos; jos tenai auga iš senų laikų ir žmonės tos šalies jau labai seniai iš jų turi pelną. Taigi iš ten cukrinės nendrės prasiplatino po visas šiltes šalis Amerikos ir Europos, pas mus Lietuvoje jos neauga, dėlto jos žmonai joms persalta.

Iš pačių pradžių cukrų dirbdavo tikrai iš cukrinių nendrių: jas pjaustydavo į smulkius kšnelius ir išsunkdavo iš jų sėklas. Tuos sėklas virėdavo, pridėdami po šiekį kalkių, o tai dėlto, kad išvalyti sėklas.

Tokių būdų dirbant, išėdavo gelsvi milteliai ir da nelabai saldus, nes dar jie būdavo sumišę su kitomis visokiomis dalimis cukrinių nendrių. Tikrai tokius miltelius pargabendavo pas mus į Europą; o paskui čia juos vėl valėdavo pabrinkuose ir liėdavo iš jų cukraus galvas.

Tą syk, kada medėgą dėl išdirbimo cukraus pargabendavo iš užmarių, tai cukrus labai brangiai apšėdavo.

Cukrus iš brokų.

1747 metuose vienas mokėtas vyras, pravardė Margraffas, Berlyne užtėmyjo, kad brokų cukrus yra toks pat, kaip ir cukrinių nendrių ir kad brokai tikrai gali užimt jų vietą.

Priegtam dar reikia primint, kad baltieji brokai turi savyje daug daugiau cukraus, ne kaip raudonieji; o taip gi ir išdirbimas žemės dėl sodinimo brokų daug nesza dėl išdavimo cukraus.

Kad nepertoli nuo mus į pietų šalį žmonės sodina daug brokų ir juos pardavinėja į cukri-

nius pabirkus del iszdirbimo cukraus, tai mes czia ir pasisznেকėsime apie tuos brokus.

Isz-syk mums rodosi, kad brokuose neperdaug yra cukraus, o tai delto, kad valgant jis nelabai saldus. Jaigu mes ir į sklėnyczią arbatos įmesime tiktai mažą kąsnelį cukraus, tai taip-gi nelabai bus saldi, o vienok arbatoje bus cukrus, tiktai permažai. Ant tokios arbatos ne galime sakyti, kad ji nesaldi, tiktai mažai ką saldi.

Ta-pat dedasi ir su brokais: reikia žinoti, kad apart cukraus brokuose yra daug vandens ir kitokių daigtų, o da-gi ir pelenų, juk sudegiti jie į pelenus pavirsta, už taigi valgant broką sunku yra mumis pažinti jame cukrų.

Iszdirbimas cukrinių miltelių.

Atvežtus į cukrinį pabirką brokus pirmiausiai apvalo nuo purvų, dailiai iszplauna, o paskui pjausto į plonas riekutes, arba tarkuoja tarkomis. Pirma szitą darbą atlikdavo rankomis, o dabar ant visko yra iszmislštos maszinos; taip jog darbinėjai tiktai prižiurēt jas turi. Susmulkštus brokus užpila vandeniū, kuris ir isztraukia isz jų cukrų. Taigi isz to skystimo dirba cukrų; o kitus, jau supjaustytus brokus, džiovina ir czėdyja ant vasaros, o vasarą, kada jau netenka szviežių, tai ir isz jų dirba cukrų; tiktai szitie džiovinti brokai mažiau iszduoda cukraus; bet ką-gi darysi, kaip nėra isz ko kitaip, tai gerai ir szitaip, kad tik tiktai sziek-tiek užsimoka.

Tarkuotus brokus kemsza į maiszus, suspaudžia juos drucziai su szturpsztokais ir iszsunkia isz jų visus syvus, o atliekanomis gy-

vulus szeria, arba dirba isz jujų actą, spirita, popiera, o dagi ir gaza.

Kad suloje broką butu tiktai cukrus su vandeniu, tai gana butu tą sulą, supylus į kropą, užstatyti ant ugnies: vanduo iszvirtu, tai yra iszgaruotu, o cukrus pasiliktų krope, bet tame skystime da yra daug ir kitokių visokių smulkių sziukszlelių, nė akia nematomų; tai da reikia juos kokiū nors budu atskirti nuo cukraus.

Del atskyrimo cukraus nuo sziukszlių, pila į tą broką sulą kalkes, sumaiszytas su vandeniu ir virina ant ugnies. Kalkės isztraukia isz sulos visus sziukus ir paczios sykiu su jais iszkila į virszų; tas kalkes su sziukais dailiai nugraibo ir patol virina sulą, pakol jį ima tirsztyn eit, ir pavilgius pirsztą, tysta kaip degutas; tokiu budu bedirbant, iszeina syrupas; bet tą syrupą da reikia kelis-syk perkoszt: delto kad kalkės jojo neiszvalė, kaip reikia.

Syrupą koszia per vailokinius maiszus, tam tyczia įtaisytus, arba per trītus anglius isz gyvulių kaulų; syrupas iszvarva, o sziukai pasilieka maiszuose, arba angliuose. (Daugumas žmonių mislyja, kad tai cukrų dirba isz kaulų, o tai yra neteisybė: nieks cukraus nedirba isz kaulų, tiktai jį koszia per kaulų anglius.)

Taip iszdirbtam syrupui jau galima yra duoti užstingti; bet tai reikia daryti labai mitriai ir su apsidabojimu, kad isz užstingusio smulkiausiais grudeliais, arba krisztolėliais, kurie paskui taip gražiai žvilga prie szviesos, tai yra, kad iszeitu isz syrupo taip vadinami cukriniai milteliai.

Jaigu užstingsta išz sirupo dideli grudai, tai vadinasi lediniu cukrum, kurį žmonės valgo nuo kosulio, arba juomi bites maitina per sunkmečius.

Rafinavojimas arba paskutinis iszvalymas cukraus.

Iszdirbus cukrinius miltelius, tai dar tik tėra pusė darbo. Tuos miltelius, taip kaip ir isz cukrinių nendrių, perdirba dar sykį ir jau tada lieja isz jų cukraus galvas.

Pabrikuose cukrų vel szildo, pridėdami mažumą anglių ir baltymo, arba gyvulių kraują. Kraujas arba baltymas isztraukia isz cukraus visas liekanas, o angliai priduoja jam baltumą, isztraukdami isz cukraus visus murzulus.

Taip iszvalytą cukrų pilsto į blėtines kvarmas, sustatytas smaigaliu žemyn, ir duoda jam jose užstingti. Virszų kožnos galvos apibarsto cukriniais milteliais ir apkloja juos drėgnu moliu. Vanduo, sunkdamasis isz molio, isztirpina cukrinius miltelius į tirsztą sirupą ir, sunkdamasis per visą cukraus galvą, iszvaro isz jojo likucius visokių nereikalingų dalelių ir iszvarva per smaigalį kvarmos.

Kada jau cukrus yra visai iszvalytas ir jau kvarmose visai užstingęs, tai tada iszima jį isz tų kvarmų, apvinioja popieroms, aprisza su raišeziais ir parduoda prekėjams, o prekėjai pardavinėja žmonėms.

Gerų-geriausias cukrus vadinasi „rafinadu“.

Visas iszdirbimas cukraus, kaip tai: virinimas, iszkoszimas ir užstinginimas tur eiti labai

sparečiai, mokanciai ir su dideliu apsidabojimu, nes menkiausias nepatėmyjimas arba neprižiurėjimas gali pagadėti visą syrupą. Tada negali jis pavirsti į tuos smulkucius krisztolėlius, tai yra, negali pasidaryt cukriniai milteliai, tik pavirsta į tirsztai-tamsią koszę, turincią mažai saldumo; tokia koszė vadinasi „melasu“. Taigi iš tos priežasties kožname, kad ir geriausiam pabrūke, dalis cukraus vis eina perniek.

Su melasu kvarbuoja araką, arielką arba degtinę ir prastąjį alų.

Apie užvedimą cukrinių pabrūkų ir iš kur imasi pinigai ant to dalyko.

Išdirbimas cukraus labai brangiai kasztuoja, nes dėl pastatimo triobos, dėl nusipirkimo visokios reikalingos medegos, o taip-gi reikalingų, indų ir maszinų, dėl užmokescio prižiūrėtojų ir darbininkams — reikia kruvos pinigų. Delto tankiausiai cukriniai pabrūkai priguli ne vienam žmogui, bet keliems, arba kelioms deszimtims ir keliems szimtams žmonių, kurie įnesza savo pinigus ant įtaisymo pabrūko, bet ne visi turi įneszti lygiai, tik tiek, kiek katras gali.

O tai daro taip: išzrokuoja, kad dėl užvedimo ir varymo cukrinio pabrūko reikia kokių trijų szimtų tukstanczių rublių. Tada ima pavelyjimą nuo valdžios, atspaudo ant trijų szimtų tukstanczių rublių popierų, kaip kokių kvitų, kurias paskui pardavinėja žmonėms po tukstantį rublių. Tos popieros vadinasi akcijomis kokio nors cukrinio pabrūko, o tie žmonės, kurie jas

perka — vadinasi akcionieriais. Kožnas sau gali nusipirkti tokią akciją vieną, arba ir daugiau, kiek kas gali. Už surinktus tokiu būdu, pinigų užveda cukrinį pabirką ir pradeda dirbti cukrų.

Už metų aprokuoja viską, tai yra, kiek pinigų iszrinko už cukrų ir kiek jų iszdavė ant pirkimo brokų, ant pataisymo namų ir maszinų, ant darbiniku ir t. t.; atima iszduotą sumą nuo iszrinktosios sumos, o likusius pinigų, tai yra, gryną uždarbį, akcionieriai dalinasi tarp savęs; bet ne visi ima lygiai: tas, kuris už mažiau pinigų pirkė akcijų, tas ir pelno mažiau gauna, o tas, kuris davė daugiau — tai daugiau ir paima. Padėkim, kad tas, kursai nusipirkė sau akciją tik už vieną tukstantį rublių, gauna szimtą rublių pelno, tai tas, kuris turi tris tokias akcijas, paima tris szimtus rublių ir t. t.

Tankiai atsitaiko, kad cukriniai pabirkai nieko neuždirba, bet da pradirba. O tai atsitaiko tada, kada neužauga brokai ir jie labai pabrangsta; arba jai tam pacziam kampe yra daug užvestų cukrinių pabirkų, ir visas tas kampas ne gali isztesėt del pabirkų brokų, ir per tai vel jie labai pabrangsta. Tada akcionieriai suvis negauna pelno, o per tai jų akcijos atpinga, taip jog už tas, už kurias mokėjo po tukstantį rublių, nieks nenori duoti nė po penkis szimtus.

Delto-gi norintiems nusipirkti tokias akcijas, kaip kokiuose laikraszeziuose yra paduoti apgarsinimai, po kam ir kokių cukrinių pabirkų, kožnam laike, yra galima nusipirkt tokias akcijas.

Mikas Pudymiszkis.

Žinios iš Lietuvos.

Skirstnemunis, ant Nemuno kranto, Resiainių pavieta. Čia bažnyčia dabar yra medinė, bet parakvija, sudėjus pinigų, nor padaryti murinę. Galės tada kasztuoti apie 40,000 rublių. Rudenyje čia buvo gaisras. Apie Skirstnemunį miršta žmonės iš lygos sziltinės (karsztligės).

Apie Resiainius vaikai labai miršta nuo lygos smauginyczios, kartais nė nesuspėja duobių jiems kasti, tai po tris, tai po keturis ir po penkis į vieną duobę sukisza.

Ant Nemuno pirm Kalėdų buvo keli atsitikimai. Po Raudone įlūžo du vežimai su cukrumi, kurį vežė iš Kauno į Jurbarką, viskas nuėjo po ledu, tik žmonės išsigelbėjo. — Du girti žmonės ėjo per Nemuną ledu po Jurbarku arti kardono ir įlindo į praperszą; vieną maskolių obieszczikai ištraukė, o kitsai paskendo.

Kaime Rukszniuose, Jurbarko parakvijoje atrado maskoliai knygas, nes ant anų užvedė geri (?) Lietuviai.

Maskolių Lietuvoje yra dideli mokesčiai uždėti ant dvarų, prigulinezių prie bajorų-katalikų. Maskoliai ir Vokiečiai nuo to yra liuosi. Iš tos priežasties, kad mokestis yra uždėtas dėl prispaudimo bajorų-Lietuvių, dėl jų išnaikinimo, išvaymo nuo žemės, kurios pirkti ne valna, o skaitlius uždėtų mokesčių ant pavietų, gubernijų yra tas pats, nežiurint ant to, kad skaitlius tokių dvarų per bankrutavojimą mažinas, tai tie

mokescziai yra vis kas-kart didesni del pasiliku-
sių dvarų. Jau szimet per vienus metus pa-
szoko tie mokescziai ant 25°%, prilyginus, kaip
buvo pirm metų, tai yra, kad kas pirma mokėjo
75 rublius, tai dabar moka 100 rublių. Dangel
dvarų yra užstatytų Vilniaus Banke, dabar po-
nai bankrutavoja, o tuos dvarus toji Banka par-
duoda. Ne dyvai, kad taip sunkiuose metuose
bankrutavos pusė visų dvarų, prigulinezių prie
Lietuvių bajorų, o tada pasilikusiems iszpuls dvi-
gubai mokėti. Kas mokėjo szimtą, mokės du,
ir tada su mokescziais bus labai sunku izlai-
kyti, ipacz tiems, kurie dar į Banką moka. Pār-
duota bajorų žemė del maskolių, nes jiemis tiktai
valna pirkti, jau pas Lietuvius retai kada grįžta,
nes muzikams-Lietuviams valna tik pirkti po
20—30 dėsiatinų, o vel, susitarus buriais, ne-
valna. Delto-gi tokia žemė kiba paskui galētu
tik Lietuviams-ukinjkams kliuti, kada ją masko-
liai dalimis pardavinētu, bet tas retai atsitinka,
nes maskoliai pigiai nuperka. Delto-gi nesigai-
liu asz bajorų, bet žemės, kuri kliuna į svetimas
rankas.

Su nepakulumu javų visi dejuoja. Bulvių
mažai tebuvo ir tos, kaip svietas kalba, po ru-
sius, kapezius ir kamaras dikeziai apszalo.
Kits ir sėklos neturės. Jau dabar ant puro
moka po rublį. Paszaro yra labai daug ir pigus.

Javų mažai ir pigus, gyvuliai ir szienas
nebrangus, taip kad nėra isz ko pinigų iszversti,
pertai ir darbinjkų algos atpigo. Dangel jų

iszeina į Ameriką, o įpacz żydų, kurių su malone Dievo per pusę išsisustino.

Žydams taippat, kaip ir bajorams katalikams, nevalna pirkti žemės, bet jie daugel žemės nuperka po vardu maskolių, tai yra paėmę nuo jų firmą, idant paskui brangiai dalimis išparduoti. Viens žydas, gyvenantis Resiainiuose, kurį vadina Martchelyku, su visokiomis suktybėmis ir szelmystėmis į turtą įėjęs, su daleidimu maskolių, o uždraudžiant valdžiai, tokius dvarus pirkinėja, ir tuos paczius maskolius ne sykį į rasalą įveda.

Aitvaras.

Adventuose atsirado Burbos (dvarponis, turintis daug dvarų ir girių) giriose keturi (?) vilkai, kurie naktimis po Seredžiaus parakviją pridirbo daug pragaiszties ant gyvulių: kas nakt papjaudavo daug kiaulių, avių ir kitų gyvulių. Taip traukėsi, kol neatsirado keli drąsunai, kurie ryžosi padaryti ant jų medžioklę. Bet nepasisekė jiems nė vieno vilko užmuszti, tiktai iszvijo toliaus į kitas girias. Dabar jau apie Seredžių vilkų negirdėt.

Isz Veliuonos raszo: Važiavo aną-syk du vežimai su żydų tavorais Nemunais isz Kauno į Jurbarką. Kas-žin kaip ten jiems atsitiko (sako, kad važnyczia pirmojo vežimo užsnudo) — ėmė po Veliuona abudu vežimai ir subruzdėjo į praperszą. Pirmutinį dar sziaip taip iszgelbėjo, nors szlapius tavorus ir gyvus arklius, o antrasis ant vietos nugarmėjo. Po valandai iszputę arkliai pradėjo rodyt galvas isz vandens, ką susi-

bėgę žmonės pamatė ir suėmę ištraukė negyvus arklius laukan, o tavorus tik ant rytojaus išgriebė. Dangiausiai buvo cukraus; darbininkai, kurie padėjo išgriebti, gavo nuo žydo dvi galvas sumirkusio cukraus, kurs neszant bėgo per drapanas; kitas, kur menkesnis, ir visas apsilaiستė ir saldus paliko.

Iš Visztyczio raszo: Vasiliauckas iš Lieckiemio (Suvalkų pav.) vedė į Prusus kelis žmones, ir pateko tie jo vedamieji į rankas maskolių. Kada juos atvarė į Visztytį ir ėmė klausinėti, tai jie pasisakė, kad juos vedė Vasiliauckas. Tuojaus davė žinią į Petrapių (?), ir antrą dieną Kalėdų iš Suvalkų atvažiavo tyrinėtojas (sliedovatelis), paėmė Vasiliaucką ir dabar nieko prie jo neprileidžia*).

Nuo Liudvinavo Suv. red.

Apraszyta Nr. 6, 1890 m. „Ukiniko“ istorija pono G. visai dar ne pasibaigė: galiu praneszti jos tąsą taip-pat gana pamokinancią. Vasarą — Rugpjucio mėnesij — buvo perkratyta Liudvinavo valseziaus kasa. Perkratyta buvo kasa iš dalies delto, kad taip vadinami „pelnomocnikai“ jau negalėjo knygoje posmų suvesti; o iš dalies delto, kad patsai pons G., pakeptasis vaitas, pareikalavo peržiurėjimo kasos: jisai praneszė pavieto naczelnikui, kad kasoj kad tik ne stoquoja pinigų. Perkratinimas parodė, kad kasoj dikeziai truksta pinigų — niat į 2000 r. Kur

*) Tur but, palaikė jį už agentą nuo iszeivystės į Braziliją, rėd.

jie dingo? Už tokius pinigus atsako vaitas; o pirm pono G. trumpame laike buvo niat keturi vaitai (jau tai toks atsitikimas); vaitai tie ir pasiliko patraukti prie atsakymo; tik vienam isz jų parsieina atsakyti beveik už 100 r., o kitiems nuo 500 r. iki 800 r.

Kur dingo tie pinigai nė viens isz vaitų negalėjo pasakyti, visi tik nurodė, kad, tur but, p. G. tuos pinigus prarijo. Viens isz jų, ką vaitavo tik tris mėnesius, prisipažino, kad jisai mažai ką nusimanydamas, pavedė ponui G. vesti visus reikalus ir niat reikalus kasos; jisai mat tikėjosi, kad tokiu budu ponas G. susimylės ant jo, nenorės jo skriausti ir stumti į balą; prisipažino toliaus, kad ponas G. kas mėnuo atsiskaitydavo sau isz jo algos po penkis rublius neva užtai, kad per pono G. rupestį jisai vaitu pasiliko. Ir ant galo pagalios pasirodo, kad tasai vaitelis praleido per tris mėnesius apie 6000 r. (ant nedlios po 50 rublių). Geras kirtys!!

Valseziuje dabar jau visi mislyja, kad p. G. apvogė kasą, kad vaitai ne tiek už savo, kiek už pono G. griekus turės nukentėti.

Paminėsiu dar apie vieną daigtą; perkratinėjant kasą, rado įtrauktą knygosę į skaitlius abrozda Szv. P. Czen., kurį ponas G. užmanė nupirkti už sudėtus dovanų pinigus, pats dar tikėdamasis buti vaitu. Ant abrozdo per įkurtuves, jai atmenate, buvo sumesta į 30 rub.; abrozdas paskui buvo nupirtas Vilniuje už 15 r.; knygose rado įtraukta 25 rub. už abrozda; o anie 30 r. niekur įneszimuose neįtraukti; tokiau

budu ponas G., neaplenkdamas nieko, kas ne gerai padėta, ir už abrozda pelnė apie 40 r.

Pasibaigs viskas tur but liudnai; paskutinis vaitas nors ir sudėjo trukstanczius, už jo buvimą 800 r., vienok pasiliko atstatytas nuo vaitystos, visi keturi vaitai ir ponas G. (kursai taip-pat pasiliko atstatytas) paduoti po sudu už praleidimą pinigų, kad tik kaltiems ir nekaltiems nereiktu tupti į Kalvariją (yra ten kalinys).

Pradžia szitos istorijos juokinga, panaszi ant komedijos, bet galas jos gali buti verksmingas. Ale kaip-gi ir ne buti jam verksminga, jai nekaltam žmogui atsieis nukentėti už svetimus griekus ne tik medegiszkai, bet ir doriszkai — pasilikti vagim. Liudni, dikeziai liudni atsitiki-mai!! žiurint isz szalies gali tik tuomi susira-minti, kad patsai „ersztas“ neiszsisku ir pasiliks taip-pat nukorotas. Dieve duok, kad visa szita istorija pasiliktu Liudvinave ir kitiems valseziams geru pamokinimu ant ateitės.

Ukinikas nuo Liudvinavo.

Žinios isz svetimu szaliu.

Gyventojai vakarinės pusės suvienytų Valstijų Sziaurinės Amerikos labai nusimine. Ir yra ko! Pakilo sznekos — ir teisingos sznekos — kad raudonskuriai, laukiniai žmonės Amerikos, rengiasi ant vainos su baltaisiais. Amerika, kaip žinote, buvo užgyventa laukinių žmonių, raudonskurių, kuriuos Kolumbas, atradęs Ameriką, indijonais pavadino. Europiečiai, atsidanginę į Ameriką, daugiausiai ginklu isznaikydavo raudonskurius ir

apsigyvendavo jų vietose. Ne kartą ir gražumui nupirkdavo reikalingą plotą žemės. Tokiu būdu baltųjų vis daugiau ir daugiau rinkosi į Ameriką ir kas-sykis daugiau apimdavo vietas, o indijonams vis sunkesnis darėsi gyvenimas ir skaitlius jų mažinosi. Dabar suvienytose valstijose skaitosi į 260,000 indijonų, gyvena jie vakarinėje pusėje. Indijonai, kaip ir kiti laukiniai žmonės, minta tik medžiokle, delko, žinoma, reikia didelio neužgyvento ploto žemės; dabar, kada baltieji užėmė didumą žemės, tai indijonai pats išsimaityti negali, vyriausybė turi jiems maistą duoti, ne tik maistą, bet ir drabužį ant žiemos turi jiems dalinti. Vasarą indijonai vaikšzczioja beveik nuogi, ant galvos nesčioja plunksnas, apsijuosę margomis juostomis, o uodą isztėpa visokiais dažais. Žiemą jie avi nuo valdžios gautomis kelnėmis ir apsisupa skraistėmis, kurias iszduoda vyriausybė; po kelnes ir po skraistę del kiekvieno indijono. Del dalinimo maisto ir drabužio indijonams vyriausybė turi tam tikrus agentus, žinoma, isz baltųjų; na, o tie, žinia, neužmirsšta savo kiszenių, apgaulinėja indijonus, kaip galėdami; maisto iszduoda mažiau, nei reikėtu, kelnes duoda supuvusias ir tas da iszduoda labai vėlai, taip kad pirmus szalczius indijonys nuo gi turi perkėsti. Visus tuos apgavimus indijonai labai gerai supranta, ir neretai pabaudžia užtai baltuosius savo prieszus; užpuola ant kaimų, mažų miestelių, iszmusza gyventojus, sudegina namus ir pasima sav gyvulius.

Baltieji, žinoma, nedovanoja to indijonams,

su ginklu eina jiems atmonyti, iš to pakyla tikros vainos. Viena tokia vaina su indijonais (sziamo szimtmetyje) tęsėsi beveik deszimtį metų. Paskutinė vaina buvo 15 metų atgal — 1876 m. Vardai vadovų paskutinės vainos žinomi visiems indijonams ir labai yra godojami. Vardai tie truputį įpatingi, sztai jie: Sėdintis Bulius, Mėlynas Arklys, Raudonas Szuva ir kiti.

Sėdintis Bulius ir dabar da gyvas, jis kėlė kariszką dvasią ir, tur but, bus vadovu vainoje. Priežastis dabartinio judėjimo labai prasta, tarp indijonų pakilo szneka, kad atėjo jų mesijoszius, kuris padės indijonams iszmusztį visus baltuosius ir vėliai užimti visą žemę. Paplitus tokiai žiniai, indijonai pradėjo rengtis ant vainos su baltaisiais, bet sztai užėjo žiema indijonai apsiavė kelnes, apsisupo skraistėmis ir apie vainą, žinoma, nė nemislyja. Amerikonai norėjo tuomi pasinandoti, nusiuntė kareivius pagauti Sėdintį Bulių, ir įmesti jį į kalinį, tada nebusią kam gundyti indijonų ant vainos su baltaisiais. Bet pagauti Sėdintį Bulių nepasisekė, ir indijonai dabar tiki, kad tai mesijoszius nedaleido baltiemsiems pagauti jų garbingo vadovo. Kas bus pavasaryje, dar nežinia.

Visoje Amerikoje nėra tiek indijonų . . . ką czia indijonų! nėra tiek Lietuvių visame sviete, kiekviena Londone gyventojų. Jai pirmiaus pasakysiu, kad Londone yra į puspenkto milijono gyventojų, tai nesistebėsite, iszgirdę, kad jame daugiau Yrų, nei Dubline (didžiausias miestas Iržemyje), daugiau katalikų, nei Ryme (Anglai,

reikia žinoti, ne katalikai), daugiaus žydų, nei Palestinoje. Iš daugumo dang visokių atsiranda. Londone suvalgo kas-mets į pustreczio milijono maisų miltų, 260 tukstanczių kiaulių, 450,000 jauczių, pusantro milijono kitų raguotų gyvulių, pusdeszimto milijono paukszezių, 220 milijonų žuvių. Jame 48 tiltai, 76 teatrai, 1450 bažnyčių, 2100 ligonbuczių. Kitame, taip-pat nemažame mieste, Berlyne, neseniai buvo paroda storųjų. Susirinko 183 (115 iš paczio Berlyno, 68 iš kitų miestų Vokietijos). Storiausias turėjo gauti dovaną — baczką alaus ir penėtą kiaulę, kuri ir teko kas-žin kokiam Bergui, storiausiam iš storųjų, kuris svėrė 10 pudų be svaro (399 svarus).

Naudingi pamokinimai.

Pas mus visokias liekanas, kaip va: skarmalus, kaulus parduoda kuone pusdykiai; kurių nieks neperka, tai iszmetame. Vienok pertai sav daug blėdies darome. Imkime nors kaulus, kurie atlieka valgant, ar kaip kitaip gautus. Juos mes parduodame žydeliams, tikrai sakant, atiduodame dykai. Žydelis, žinoma, ant to pelno, o mes iš to neturime nieko; tuom tarpu neparduodami jų, daug daugiau pelnytume, kad tik juos tam tikrai apverstume. Kaulus sudėginę galime suvartoti į meszlą. Tie kauliniai pelenai žolėms labai tinka. Bet ne vien kauliniai pelenai, ir visokie kiti gal but suvartojami del pagerinimo žemės. Medžių luobas ir žievės gal paversti ant to. Tikrai ne tiesiog, bet dirbant

isz jų kompostus. Priegtam gal da pridėt ir bulvių (ropuczių) virkszeziās su visais lapais, kurie dėl gyvulių nė maž netink, o kartais ir nesveika. Kad isz to viso sutaisysime kompostines kruveles, ir prietam praimaiszysime žemių ar durpų su trupucziu mėszo, iszleistų kalkių ir mėszlinių srutų, tai gausime taip vadinama riebų mėszlą; iszkraitydami tas kruveles metus, ar kiek mažiaus laiko praleidę po jų sukrovimo.

Po visą Lietuvą auga žolė, totorkos (*acorus calamus*). Mes totorkas mažai tesuvartojame. Kits iszsidžiovinęs po sėdynę isimet, bet didesnė dalis ūkinikų totorkas verczia į mėszlą. Vienok mes ji ir kitaip sunaudoti galėtume.

Totorkų žolė pluoksztinga ir kvepianti, šaknis jos vartoja kaip vaistą. Sutaizius totorkas, kaip žemiaus bus parodyta, gal isz jų dirbti szienikus (sziaudinius), paduszkas (pogalvines), prikiszt pavalkų pynes, ir k. k. Visi tie daigtai, isztaisyti isz totorkų, labai minkszti. Paduszkos, prikimsztos totorkomis neatsiskiria nė truputi nuo paduszkų, prikimsztų geriausiais pukais; szienikai taipogi labai geri: jie nepelyja, visad minkszti ir gražus. Todel tikiuos, kad ūkinikai pasinaudos isz tos žinelės. Taigi, kas turėtu totorkų, tai, norėdami pasitaizyt minksztas paduszkas ir szienikus, darykite szitaip: suriszkite totorkas į nedidelius kulelius ir, sudėję juos į katilą, užpilkit itin gailiu szarmu, arba tiesiai įberkit į vandenį 2 dalis pelenų, 1 dalį negesitų kalkių. Daugiau, viską tai virškit kokias tris valandas. Potam kulelius gražiai iszplaukit. Kaip atliksite tą darbą, tai tuos kulelius galite merkti į szarmą klijorinių kal-

62
 kių (kliorkės) ir jame valandėlę pavirīt, tai gau-
 site pluokszta, panasų į vata. Kad nedėsite
 į szarmą isz kliorkės, tai pluoksztas bus stambus,
 bet daug tvirtesnis, kaip virīts szarme kliorkės.
 Del szieniko 1 sieksnio ilgumo, 3 kokioms pė-
 doms platumo reikia apie 60 kulėlių, kuriuos,
 taisant del tvirtumo, reikia perriszt; tomis paczio
 mis totorkomis.

Norint, kad vilnoniai daigtai mazgojant ne-
 susiveltu, reik kuopirmiausiai nevartoti muilo.
 Isz vakaro vilnonį daigtą, kurį norime mazgot,
 reik įmerkīt į vandenį, kuris jau kelias valandas
 stovėjo triboje, ir kuriame isztirpita kokia pusė
 svaro salmioko ant viedro vandenio. Ant ryto-
 jaus reik į verdantį vandenį įpilti kokius 3 stik-
 lus salmioko, ir mazgot vilnoną tuom vandeniū,
 kuris neatbutinai tur but taip sziltas, kad ranka
 vos galētu iszkęsti. Skalauti nereik, o jaigu van-
 duo lieka perdaug bjaurus, tai tą daigtą dar
 kartą gal permazgot, tiktai jau ne taip stipriame
 skystime.

Gromatnyczia.

Garbingam J . . . tui. Rankraszczius, kaip ir gromatėlę
 apturėjau, sunaudosime anuos kur, reiks; berots nekurie straipsniai
 dėl 1 numerio „Ukiniko“ atėjo pervėlai ir juos tik antrame pa-
 talpįsime. Kas dėl rokundos, tai regis, kad reikės per gromatą
 susineszti, nės kitokiu budu, galētu visam reikalui kenkti; taip-gi
 man kelios iszlygos, kurias vedate su J., nėra žinomos, o be jų asz
 nieko negaliu pasakyti. Isz savęs iszsimano, kad man rokundos
 reikia, o Tar. man visai nenorėjo anuos duoti, su Tamsta, juk
 patys žinote, kad nėjokios rokundos nevedu, bet norėdamas pri-
 versti, idant dalykus sudavadyti, sakiau Tar., kad szauksinos lyg
 Tamstos. Tik, dėl Dievo malonės, neatsitrauk nuo tarnystos, kas
 turės isz to nusiduoti? —

Q. D. ir K. Straipsnius su naudosime kaip padavadyjai.

Joniszkiui. Politika dėl 1 „Varpo“ apturėjome, rods 1 „Var-
 pas“ jau gatavas, tai liks į 2 Varpą; kad bent visi taip stropus butu!

Turgavietės.

Prekes javų buvo:

Kviečiai: New-Yorke 109—113¹/₂, Londone 107—111, Marsylijoje 102—111, Berlyne 98¹/₂, Karaliaučiuje 85¹/₂—105¹/₂, Odesoje 90—104 kp. už pudą; Varszavoje 570—630 kp. už kartį.

Rugiai: Londone 92, Berlyne 82—88, Karaliaučiuje 79¹/₂, Rygoje 75, Liepojuje 73—77 Odesoje 73—77 kp. už pudą; Varszavoje 465—495 kp. už kartį.

Avižos: Londone 82¹/₂—116, Marsylijoje 77¹/₂, Berlyne 70—72¹/₂, Karaliaučiuje 67, Rygoje 61—70, Liepojuje 61—71, Odesoje 57 kp. už pudą; Varszavoje 225—266 kp. už kartį.

Miežiai: Londone 81¹/₂—83, Marsylijoje 82—88, Berlyne 81—88, Karaliaučiuje 63—83, Rygoje 62—76, Liepojuje 61—69, Odesoje 62—65 kp. už pudą; Varszavoje 410—460 kp. už kartį.

Žirniai: Rygoje 110—119, Liepojuje 111—115 kap. už pudą.

Sėmenys: Rygoje 113—120¹/₂, Liepojuje 113—120 kap. už pudą.

Turgaus prekė Tilžėje ir Klaipėdoje.

Už 100 svarų arba 50 kilogramų:

Tilžėje: Kviečiai 9 mark 20 fen. — 9.50, rugiai 7.50—7.60, miežiai 7.20—7.20, avižos 6—6.30, žirniai balt. 8—8.50, žirniai rain. 8.30—8.80, sėmenys (už naująjį šepelį) 10—11 mk.

Klaipėdoje: (už naująjį šepelį) kviečiai 7.70—7.80, rugiai 6.50—6.80, miežiai 4.70—5, avižos 2.90—3.50, žirniai balt. 6—6.50, žirniai rain. 6—6.50 mk.

Italpa: Musų reikalai, Gr. — Kas kaltas, Gulb..... Keturakis. — Ar gal žemė nustot savo naszumo? Kazys Sk. — Lietuvos istorija, Lietuvos vaikas. — Pas Kirgyzus, gyvenancius apie azerą Nor-Zaisangą, Grinius. — Apvynys, Pažerių Vincas. — Lietuvos dukros, M. — „Aukšiniai kalnai“ Brazilijoje. — Apie iszdirbimą cukraus, Mikas Pudymiszkis. — Žinios isz Lietuvos. — Žinios isz svetimų szalių. — Naudingi pamokinimai. — Gromatnyczia. — Turgavietės. — Apgarsinimai.

Nuo redystės.

 Iszrandame už reikalingą daigtą priimti maloningiems skaitytojams „Varpo“ bei „Ukiniko“, kad ilgai neužvilkdami, pasirupitu prišusti metinį užmokesnį už skaitomus laikraszczius, ir teiktusi priduoti aiszkius antraszus.

Redysteje „Varpo“ ir „Ukiniko“ Tilžeje.

Szalip „Varpo“ bei „Ukiniko“ szių metų, už ju paskirta prekę galima gauti „Varpą“ bei „Ukiniką“ ir visų praėjusiųjų metų po 2 rublių. Su prisiuntimu Lietuvojė po 4 rub. taip jau galima gauti ir visns dabar iszeinanczius lietuvizskus laikraszczius, kaip Prusuos taip ir Amėrikoje.

„Vienybė Lietuviniku“ literatūros, mokslo ir politikos, nedėlinis laikrasztis, iszeinantis Plymouth, Luz. Pa. Co, Amerikoje, kuri sziaip kasztuoja Europoj' skaitantiems 3 dorelius arba 6 rub. ant metų, per konvencija galima mūsų rėdytėje gautie už 2 dorelių arba 4 rub. ant metų, o su prisiuntimu į namus Lietuvoje 12 rub.

„Auszrą“ 1883—86 metų parsiduoda metinomis knigelioms puikiai įrisztomis tiktai po rublį knigą. Taipgi rėdytė užsiima visokių knygų siuntiniais į tolymus krasztus Maskolijos, kaip ir po Lietuvą; už tai parokuoja pigiausias prekes.

Siuncziant grometas, pinigų galima padėti sziokiį antraszą:

M. Jankus,
Bitenai per Lompenus (Lompönen).
Ostpreussen.

Atsākantis rėdytojis: Martynas Jankus, Bitėnuose per Lompėnus.
Spausdintą pas Martyną Jankų, Tilžeje.